อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

คุณแม่เสงี่ยม สงวนแสง

เมรุวัดพระศรีมหาธาตุ

๘ มิถุนายน ๒๕๐๘

อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

คุณแม่ เสงี่ยม สงวนแสง

ณ เมรุวัดพระศรีมหาธาตุ

๘ มิถุนายน ๒๕๐๘

คำปรารภ

สังขารเป็นสิ่งไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน เมื่อเกิดมาแล้วก็แตกดับ ไม่มีใครจะหลีกหนีไปพ้นได้ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ สังขารก็ต้องยืนหยัดต่อสู้อยู่ตลอดเวลา อดีตเป็นอยู่เช่นไร ปัจจุบันก็เป็นอยู่เช่นนั้น แต่สำหรับคุณงามความดีเป็นของยั่งยืน ไม่มีวันเสื่อมสลาย และแตกดับ

คุณแม่เป็นผู้ที่มีชีวิตอยู่ด้วยความมานะอดทน ขยันหมั่นเพียรไม่ยอมอยู่นิ่งเฉย มีน้ำใจโอบอ้อมอารี มีเมตตากรุณาต่อลูกๆ หลานๆ ตลอดจนญาติพี่น้อง มีจิตบำเพ็ญทาน และการกุศลในพระพุทธศาสนาเป็นเนืองนิจ ทั้งได้ปฏิบัติหน้าที่ของแม่ที่ดีอย่างเต็มความสามารถ ไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อยโดยตลอดมา แม้ท่านจะมีหัวใจอันเข้มแข็งต่อสู้ทุกสิ่งทุกอย่าง แต่แล้วสังขารของท่านก็อยู่ไม่ได้ ต้องแตกดับไปตามกาลเวลา เมื่อเกิดเป็นโรคหืดและโรคความดันโลหิตสูงกับโรคหัวใจโตเข้ามาแทรก จึงเหลือความสามารถที่จะรักษา ในที่สุด

ท่านก็ถึงแก่กรรมลงที่โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช สังขารของคุณแม่ได้ล่วงลับไปแล้วพร้อมกับวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๘ เวลา ๑๓๔๐ ซึ่งไม่มีวันจะกลับคืนมา

ด้วยความอาลัยและคิดถึงพระคุณความดีของคุณแม่ จึงได้จัดพิมพ์หนังสือขึ้นแจกในงานฌาปนกิจศพของคุณแม่เพื่อเป็นอนุสรณ์ หนังสือนี้หากจักอำนวยประโยชน์แก่ทุกท่านเพียงไรแล้ว ขอกุศลทั้งปวงจงเป็นผลดลสนองแด่คุณแม่ในสุคติภพ จงทุกประการ และขอให้คุณแม่จงประสพแด่ความสุขทุกทิวาราตรีกาล เทอญ

อนึ่ง ลูก ๆ ผู้ซึ่งเป็นเจ้าภาพ ขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีจิตเมตตามาร่วมในงานฌาปนกิจศพ ของ คุณแม่ครั้งนี้ทั่วทุกคน หากมีสิ่งใด ๆ บกพร่อง ขอได้กรุณาอภัยด้วย

จากลูก ๆ

นางเสงี่ยม สงวนแสง

ชาตะ ๗ ตุลาคม ๒๔๔๑

มรณะ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๘

รวมอายุ ๖๗ ปี

ประวัติ

นางเสงี่ยม สงวนแสง

นางเสงี่ยม สงวนแสง เกิดเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๑ ณ บ้านตำบลบางขุนเทียน อำเภอบางขุนเทียน จังหวัดธนบุรี เป็นบุตรของนายอั๋น และนางเรือน

ได้ทำการสมรสกับ นายพ่วง สงวนแสง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ มีบุตรธิดาด้วยกันรวม ๑๑ คน คือ

๑. ชาย ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๒. หญิง ชื่อ สง่า เป็นภริยา นายประวัติ มั่นจินดา

๓. ชาย ชื่อ เลื่อน

๔. ชาย ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๕. ชาย ชื่อ ร้อยเอก ลับ ภริยาชื่อ ทองสุข

๖. ชาย ชื่อ นาวาอากาศตรี รุ่งเรือง ภริยาชื่อ เจริญศรี

๗. หญิง ชื่อ สงวน เป็นภริยา นาวาอากาศตรี จรูญ บำเหน็จพันธุ์

๘. ชาย ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๙. ชาย ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์

๑๐. หญิง ชื่อ จ่าสิบเอก (หญิง) สงบ

๑๑. ชาย ชื่อ สิบเอก มลิ ภริยาชื่อ ลัดดา

นางเสงี่ยม สงวนแสง เป็นผู้ที่มีความมานะพยายามก่อสร้างครอบครัว ขยันขันแข็ง เป็นผู้มีเมตตากรุณา มีอัธยาศัยโอบอ้อมอารี เป็นผู้ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เคยอาฆาตพยาบาทผู้ใด จึงเป็นที่นับถือเคารพรักของบุตรหลาน ญาติมิตร ตลอดจนผู้ที่ได้รู้จัก

นางเสงี่ยม สงวนแสง ได้ป่วยเป็นโรคหืด ได้เข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช หลายครั้ง เมื่อรักษาพยาบาลค่อยยังชั่วแล้ว ก็เกิดมีโรคความดันโลหิตสูงกับโรคหัวใจโตมาแทรกอีก สุดหนทางที่แพทย์จะช่วยไว้ได้ จึงได้ถึงแก่กรรมโดยอาการสงบเมื่อวันอาทิตย์ที่๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๘ เวลา ๑๓๔๐ ศิริรวมอายุได้ ๖๗ ปี

พระพุทธศาสนาจะช่วยบรรเทาทุกข์ชาวโลกได้อย่างไร ?

โดย.... **จ.ส. ชุตินฺธโร**

ประเด็นแรกที่เราควรยกขึ้นพิจารณาก่อน ก็คือความหมายของคำว่า "พระพุทธศาสนา" *ว่าเราจะจำกัดเอาแค่ไหนเพียงไร เพราะตามรูปศัพท์แล้ว* "พระพุทธศาสนา" *ก็แปลว่า* "คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า" *นั่นเอง เราจะหมายถึงใบลานและหนังสือที่เขาพิมพ์ขายกันเท่านั้นหรือ ? จุดที่เรามุ่งหมายในที่นี้คงมิได้หมายเพียงแค่นั้นเป็นแน่ เพราะลำพังคัมภีร์ใบลานหรือหนังสือเป็นเล่ม ๆ นั้น ช่วยใครไม่ได้แน่ คล้ายกับทองคำ โดยตัวของมันเองแล้วหามีค่าใด ๆ ไม่ ค่าของทองคำขึ้นอยู่กับความต้องการของสังคมต่างหาก สังคมเป็นผู้กำหนดค่าและราคาของทองคำ ถ้าสังคมต้องการ*

มาก แต่ทองคำมีน้อย อย่างนี้ทองคำก็มีค่ามาก ยิ่งมีน้อยเท่าไร และมีคนต้องการมากเท่าไรในขณะเดียวกันแล้ว ทองคำก็ยิ่งทวีค่ามากขึ้นเป็นเงาตามตัว แต่ถ้าหากทองคำมีมากจนเห็นเป็นของธรรมดาไป คนก็ไม่อยากได้ ค่าหรือราคาของทองคำก็ลดลงเป็นเงาตามตัวเช่นกัน แม้ว่าในโลกจะมีทองคำมากมาย แต่ถ้ายังไม่มีใครทราบว่ามันมีอยู่ที่ไหนบ้าง และยังไม่มีใครไปขุดขึ้นมาแล้ว มันก็ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไรแก่สังคม ทองคำจะทรงค่ามากขึ้นก็ต่อเมื่อคนรู้จักค่าของมัน และเอามันมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ต่างหาก พระพุทธศาสนาคือ คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกัน แม้ว่าคำสอนนั้นจะทรงคุณค่า อย่างมหาศาลเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าหากคนไม่เห็นความสำคัญของคำสอนและมิได้น้อมนำมาประพฤติปฏิบัติแล้ว พระธรรมคำสั่งสอนนั้นก็หาก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมไม่ พระพุทธศาสนาจะทรงคุณค่าได้ก็ต่อเมื่อสังคมรู้จัก แล้วนำมาประพฤติปฏิบัติได้ต่างหาก ยิ่งเอามาใช้ได้มากเพียงไร ก็ยิ่งจะเห็นคุณค่ามากขึ้นเพียงนั้น

พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น แม้จะมากมายถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ก็ตาม แต่ถ้าจะย่อลงแล้วก็จะเหลือเพียง ๓ ประการเท่านั้น คือ

๑. สพฺพปาปสฺส อกรณํ การไม่ทำความชั่วโดยประการทั้งปวง

๒. กุสลสฺสูปสมฺปทา การสร้างความดีให้เกิดมีขึ้น

๓. สจิตฺตปริโยทปนํ การชำระจิตใจของตนให้ผ่องแผ้ว

นี่เป็นคำสอนที่เรียกว่า "**หัวใจพระพุทธศาสนา**" ไม่ว่าธรรมะบทใดก็ตาม เมื่อสรุปแล้วก็หนี ๓ หัวข้อนี้ไปไม่พ้นแน่

การที่จะทำให้สังคมรู้จักคุณค่าของศาสนานั้น ก็จำต้องมีเหตุมีปัจจัยด้วย เพราะการที่จะให้แต่ละคนเที่ยวศึกษาค้นคว้าเอาเองในทุก ๆ สิ่งทุก ๆ อย่างแล้วตัดสินเอาเองว่า อะไรดี อะไรชั่ว ไม่มีทางสำเร็จแน่ เพราะเราคงจะตายเสียก่อนที่จะตัดสินได้ว่าอะไรดี อะไรชั่วแน่

คนเราเกิดมาก็จะต้องตายในร้อยปี แม้จะมีบางคนมีชีวิตอยู่นานกว่านั้น แต่ก็คงเกินร้อยไม่กี่ปี เรื่องของโลก เรื่องของจักรวาลนั้นกว้างขวางเกินกว่าที่เราตรัสรู้ได้ด้วยเวลาเพียงเท่านี้ วิชาการต่าง ๆ ย่อมพัฒนากว้างขวางออกไปทุกที ๆ จนต้องแบ่งกันศึกษาค้นคว้าเฉพาะในเรื่องที่ตนสนใจมากที่สุดเท่านั้น ถึงกระนั้นยังเอาดีไม่ค่อยได้เลย โดยเฉพาะในเรื่องของพระพุทธศาสนานี้ แม้โดยหลักการแล้ว ก็ชอบที่ชาวพุทธทุกคนจะต้องศึกษาค้นคว้าให้เข้าใจโดยถ่องแท้ทุกถ้วนหน้า ไม่มียกเว้น แต่โดยความเป็นจริงแล้วจะเป็นเช่นนั้นหาได้ไม่ เพราะถ้าทุกคนจะต้องมาศึกษาค้นคว้าแล้ว จะเอาเวลาที่ไหนไปประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตัว เลี้ยงครอบครัวเล่า เมื่อเหตุจำเป็นมีอยู่เช่นนี้ เราจึงมอบให้บุคคลประเภทหนึ่ง รับหน้าที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ ทั้งนี้เป็นไปโดยพฤตินัย ผู้ที่สมัครเข้ามารับหน้าที่นี้แล้วไม่ต้องไปกังวลกับการประกอบอาชีพใด ๆ อีกแล้ว ต้องบำเพ็ญตนให้เป็นคนของสังคมจริงๆ เพราะสังคมเป็นผู้เลี้ยงดู ให้ความอุปถัมภ์

อุปการะ บุคคลประเภทนี้ได้แก่ "พระภิกษุ และสามเณร" นั่นเอง

เมื่อเราพูดถึง "พระพุทธศาสนา" ในประโยคว่า "พระพุทธศาสนาจะช่วยบรรเทาทุกข์ให้ชาวโลกได้อย่างไร" แล้ว ก็น่าจะมีความหมายหนักไปทางพระภิกษุสามเณรมากกว่า เพราะลำพังใบลานหรือหนังสือเล่ม ๆ นั้นช่วยใครไม่ได้แน่ แต่มิได้หมายความว่าใบลานหรือหนังสือนั้น ๆ ไม่มีค่าอะไร ค่านั้นมีอยู่แต่คนจะรู้คุณค่าก็ต่อเมื่อมีใครเอาคุณค่าที่มีอยู่นั้นออกมาตีแผ่ให้ประจักษ์แก่สายตาชาวโลกได้ต่างหาก เพราะฉะนั้นในที่นี้ จึงหมายถึงพระภิกษุสามเณรโดยตรงทีเดียว

ในฐานะที่พระภิกษุสามเณรเป็นคนของสังคม เพราะเป็นผู้ที่สังคมได้อุปถัมภ์บำรุงมา ก็ชอบที่พระภิกษุสามเณรจะได้หาโอกาสสนองคุณประ-ชาชนบ้าง ตามวิสัยและหน้าที่ของตน หน้าที่ของพระภิกษุสามเณรก็คือต้องศึกษา ให้เข้าใจในเรื่องของพระพุทธศาสนาโดยแจ่มแจ้งในเบื้อง-

*แรก ต้องประพฤติตัวปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม ต้องแนะนำสั่งสอน ประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ในพระพุทธศาสนา จะต้องช่วยบำบัดทุกข์ อำนวยสุขให้แก่ประชาชนโดยทุกวิถีทางเท่าที่อยู่ในวิสัยของตน มิฉะนั้นแล้วจะได้ชื่อว่าเป็น "**ลูกหนี้**" สังคมตลอดกาล*

การที่พระ จะช่วยบรรเทาทุกข์ ของชาวโลก ได้นั้น พระก็ต้องพิจารณาให้รอบคอบถี่ถ้วนก่อนว่าทุกข์ นั้นเกิดมาจากเหตุใด ต้องแก้ให้ถูกจุด ให้ตรงกับต้นเหตุของมัน แต่ก็มิใช่ว่า พระจะแก้ทุกข์ของชาวโลกได้ทุกอย่างเสมอไป แต่ก็มีมากทีเดียวที่พระจะช่วยได้ แม้บางอย่างจะช่วยโดยตรงไม่ได้ แต่ก็พอช่วยได้โดยทางอ้อม ซึ่งพระก็ไม่ควรหลีกเลี่ยงเลย เพราะถ้าประชาชนเป็นทุกข์แล้ว พระจะเป็นสุขได้อย่างไร เพราะประชาชนเป็นรากฐานของพระ ถ้ารากไม่ดีจะให้ยอดดีนั้นเป็นไปไม่ได้ แม้ว่าทุกข์จะมีมากมายหลายอย่างแค่ไหนก็ตาม แต่เท่าที่เราประสงค์อยู่ในขณะนี้ ก็พอจะสรุปได้ดังนี้คือ

๑. ทุกข์ทางเศรษฐกิจ
๒. ทุกข์ที่เกิดเพราะศีลธรรมเสื่อมทราม
๓. ทุกข์ที่เกิดเพราะลัทธิต่าง ๆ

เราควรจะหยิบยก "ทุกข์ทางเศรษฐกิจ" ขึ้นมาพูดเป็นอันดับแรก เพราะในขณะนี้ไม่ว่าเราจะเหลียวแลไปทางไหน มักจะพบแต่ประชาชนที่บ่นว่า แย่ ๆ หากินไม่พอปากพอท้อง เงินฝืดค้าขายไม่คล่องเลยมีแต่ขาดทุนโดยมาก ฯลฯ เหล่านี้เป็นความเดือดร้อนอันเนื่องมาจากการเศรษฐกิจทั้งนั้น ยิ่งในสมัยนี้การเศรษฐกิจของเมืองไทยอยู่ในกำมือของชาวต่างประเทศด้วยแล้ว เขาจะบีบเราให้หนักขึ้นไปอีกเมื่อไรก็ได้ ไม่ต้องดูที่อื่นไกลดอกเพียงเวลาตรุษจีน ชาวจีนเขาปิดร้านกัน ๒ – ๓ วันเท่านั้น พวกเราคนไทยก็แย่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพ ฯ พร้อมกันนั้น ทั้ง ๆ ที่เราบ่นว่าหากินไม่พอใช้ ของแพง เงินไม่มี ฯลฯ นั้นเองถ้าหากเราจะได้ย่างกรายไปตามโรงภาพยนต์แล้ว เราจะเห็นว่ามีคนแน่นทุกโรงและทุกรอบทีเดียว ถ้าภาพยนต์

เรื่องดี ๆ ต้องจองบัตรล่วงหน้าหลาย ๆ วันทีเดียว ถ้าเราจะพิจารณาโดยรอบคอบแล้วจะเห็นว่า ก็พอ ๆ กันนั่นแหละ ประชาชนไม่รู้จักประมาณตัว เห็นแก่ความสนุกสนานเพลิดเพลินกันจนเกินไป ไม่คิดจะประหยัดอดออมกันบ้างเลย เมื่อทุกข์เกิดขึ้น เพราะไม่พอกินพอใช้ เราก็หาวิธีแก้ทุกข์ง่าย ๆ โดยการไปปล่อยทุกข์กันตามโรงสุรา โรงภาพยนต์ โรงละคร อย่างนั้นไม่ใช่การแก้ทุกข์ เป็นการกลบทุกข์ ซึ่งจะเป็นเหตุให้เพิ่มทุกข์ขึ้นในภายหน้าต่างหาก ในเรื่องอย่างนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนเกี่ยวกับการครองเรือนไว้อย่างน่าชมเชยมาก

หลักการครองเรือนที่จะก่อให้เกิดความสุขแก่ชีวิตและครอบครัวนั้น ท่านเรียกว่า "**ทิฏฐธัมมิกัตถประ-โยชน์**" ซึ่งแปลว่า **ประโยชน์ที่จะหาได้ในชาตินี้** เราไม่ต้องพูดถึงชาติหน้ากันดอก ควรจะแก้ปัญหาในชาตินี้ชีวิตนี้ให้ตกเสียก่อน เรื่องอนาคตเป็นเรื่องยังไม่มาถึง มีความสำคัญน้อยกว่าปัจจุบันมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตของผู้ครองเรือน ซึ่งจะต้องใช้จ่ายมาก ยิ่งคนมีครอบครัวด้วยแล้ว รายจ่ายยิ่งทวีพอกพูนขึ้นเป็นเงา

ตามตัวทีเดียว พระพุทธองค์มิได้ทรงสอนเพื่อให้ทุกคนเป็นพระอรหันต์อย่างเดียวเท่านั้น เพราะมันจะเป็นไปไม่ได้เลย คนเราส่วนมากยังเป็นผู้มีกิเลสตัณหาอยู่ด้วยกันทั้งนั้น โดยเหตุนี้เองที่ทำให้พระพุทธองค์ผู้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อชาวโลก ทรงเป็นห่วงผู้ที่ยังไม่สามารถตัดกิเลสได้ จึงได้ทรงแนะวิธีการสร้างความสุขในการครองเรือนไว้ ซึ่งเรียกว่า "**ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์**" โดยทรงจำแนกออกเป็น ๔ หัวข้อด้วยกัน ถ้าผู้ใดต้องการให้ชีวิตของตนมีความสุขความเจริญแล้ว จะต้องดำเนินการตามหลักการ ๔ ข้อนี้คือ

๑. **อุฏฐานสัมปทา** แปลว่า **ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น** ถ้าเป็นเด็กที่ยังอยู่ในวัยเรียน ก็ต้องขยันศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เพื่อเป็นหลักประกันชีวิตในภายหน้า ถ้าเป็นผู้ที่ผ่านการศึกษามาแล้วก็ต้องขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ **แต่ความขยันนั้น จะต้องประกอบด้วยปัญญาด้วย** ยิ่งมีปัญญามากเท่าใด ยิ่งช่วยให้ความขยันที่มีอยู่ประสบผลสำเร็จมากขึ้นเท่านั้น ถ้าลำพังขยันเฉย ๆ ปราศจากปัญญากำกับแล้ว อาจ

ไม่ได้ผล เช่นในฤดูแล้ง เราขยันไถนาเพื่อปลูกข้าว ทั้ง ๆ ที่น้ำไม่มี อย่างนี้จะก่อให้เกิดผลได้อย่างไร ฉะนั้น ปัญญาจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมาก และปัญญานั้น จะเกิดมาได้ ก็ต้องอาศัยการขยันหมั่นเพียรในการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ ในขั้นต้นนั่นเอง เมื่อมีปัญญา มีความรู้แล้ว ย่อมหาทรัพย์ได้เสมอ แต่มีข้อแม้ว่า จะต้องขยันด้วย มีแต่ความรู้ ถ้าขี้เกียจเสียแล้ว จะหาเงินทองมาได้อย่างไร เมื่อสรุปแล้วก็คือ ในขั้นแรก ต้องขยันก่อน

๒. **อารักขสัมปทา** แปลว่า **ความถึงพร้อมด้วยการรักษา** คนเรานั้นแม้จะมีปัญญา แถมขยันอีกด้วย จะขนาดไหนก็ตาม ถ้าไม่รู้จักเก็บหอมรอมริบไว้บ้างแล้วจะเป็นคนมีเงินได้อย่างไร ถ้าเป็นคนสุรุ่ยสุร่ายแล้วอย่าหวังเลยว่า จะร่ำรวยขึ้นมาได้ นอกจากจะโกงเขา หรือ ฉ้อราษฎร์ บังหลวงใช้ อำนาจ กอบโกย ผลประโยชน์ใส่ตัวเท่านั้น ถ้าอยากให้ตนมีฐานะมั่นคงเป็นหลักประกัน เสถียรภาพ ในครอบครัวได้ แล้วก็จำต้อง

เป็นคนที่รู้จักเก็บบ้าง แต่ให้ถือหลักว่า "**จงอย่าตระหนี่ แต่ให้มีมัธยัสถ์**" เข้าไว้ ถ้าเก็บเสียจนดึงไม่ออก เหนียวเป็นตังเม อย่างนี้เลยธงเพราะจะกลายเป็นคนใจคับแคบ เข้าสังคมที่ไหนไม่ได้ กลายเป็นคนเห็นแก่ตัวไป ที่ว่าให้มีมัธยัสถ์นั้น คือให้รู้จักใช้แต่พอเหมาะพอควร อย่าสุรุ่ยสุร่ายจนเกินไป ถึงคราวเสียต้องยอมเสีย ถ้าไม่จำเป็นก็อย่าเพิ่งใช้เสียหมด อย่าให้ดูถูกเงินว่าจำนวนน้อย ของน้อย ๆ เมื่อเก็บไว้บ่อย ๆ เข้าก็มากขึ้นเอง ขอให้นึกถึงคำสุภาษิตที่ว่า "**มีสลึงพึงบรรจบให้ครบบาท อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์ มีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจง อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน**" เพราะน้ำที่หยดลงมาทีละหยด ๆ ยังสามารถ ทำโอ่งให้เต็มได้เลย เราควรจะ นึกถึงความจริงข้อนี้ไว้บ้าง อย่าดูถูกเงินทองเล็ก ๆ น้อย ๆ เพราะของใหญ่จะต้องมาจากของน้อย ๆ ก่อนเสมอ

๓. **กัลยาณมิตตตา** แปลว่า **ความเป็นผู้มีเพื่อนดี** เพื่อนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อชีวิตมาก

เหมือนกัน คนที่ได้ดีเพราะเพื่อนก็มาก และชั่วเพราะเพื่อนก็ไม่น้อยเหมือนกัน การคบคนก็เช่นเดียวกับการซื้อผ้า คือต้องดูกันให้ถี่ถ้วนก่อน เพราะถ้าเพื่อนดีก็อาจทำให้เราพลอยดีไปด้วย อย่างน้อยก็ไม่ทำให้ต้องตกไปสู่ความชั่วนาน่าชนิด ถ้าหากคบคนชั่วเป็นมิตรแล้ว มีหวังว่าชีวิต ของ เราจะ ต้องตกต่ำ ไปด้วย อย่าง ไม่ต้อง สงสัย เพราะเพื่อนก็เป็นเสมือนสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งเหมือนกัน ถ้าไปได้เพื่อนที่เป็นนักเลงการพนัน นักเลงสุรา นักเลงหญิงแล้ว ในที่สุดเพื่อนผู้นั้นก็จะชักจูงเราไป เป็นนักเลงการพนัน นักเลงสุรา นักเลงหญิง ฯลฯ ไปด้วย บุคคลประเภทนี้เราควรหลีกเลี่ยงให้ห่างไกลทีเดียว เพราะเป็นอันตรายต่อชีวิต เกียรติยศ ชื่อเสียงของเรามาก ถ้าหากเราไปคลุกคลีกับบุคคลประเภทนี้ แม้เราจะมีใจแข็ง ไม่คล้อยตามเขาไปด้วยก็ตาม แต่ความเชื่อถือในวงสังคมจะลดลงไปด้วย เพราะฉะนั้นจึงควรหลบให้ห่างที่สุด เพราะ "คบคนดี เป็นศรีแก่ตัว คบคนชั่วปราชัย" หรือ "คบพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล"

เราจะดูให้รู้อย่างไรว่า เพื่อนที่ดีที่จัดว่าเป็นกัลยาณมิตรนั้นมีลักษณะอย่างไร พระพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดลักษณะของมิตรที่ดีและชั่วไว้ ดังนี้

ลักษณะของมิตรที่ดี หรือมิตรแท้มี ๔ ประเภทด้วยกัน คือ

๑. มิตรมีอุปการะ
๒. มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์
๓. มิตรที่แนะนำประโยชน์
๔. มิตรที่มีความรักใคร่

ก. ลักษณะของมิตรที่มีอุปการะนั้น ต้องประกอบด้วยลักษณะ ๔ อย่าง คือ

๑. ป้องกันเพื่อนที่อยู่ในฐานะประมาท
๒. ป้องกันรักษาทรัพย์สมบัติของเพื่อน เมื่อคราวประมาท
๓. เมื่อมีภัย เอาเป็นเพื่อนที่พึ่งพำนักได้
๔. เมื่อมีธุระ ช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปากขอ

ข. ลักษณะของมิตรที่จะร่วมสุขร่วมทุกข์กันนั้น ต้องประกอบด้วยลักษณะ ๔ อย่าง คือ

๑. ขยายความลับของตนแก่เพื่อน
๒. ปิดความลับของเพื่อนไม่ให้แพร่หลาย
๓. ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ
๔. แม้ชีวิตก็อาจสละแทนได้

ค. ลักษณะของมิตรที่แนะประโยชน์นั้น ต้องประกอบด้วยลักษณะ ๔ อย่าง คือ

๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
๒. แนะให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. เรื่องที่เพื่อนยังไม่ได้ยินได้ฟัง ก็พยายามเล่าให้ฟัง
๔. บอกทางที่จะสร้างความสุขแก่ชีวิตให้

ง. ลักษณะของมิตรที่มีความรักใคร่นั้น ก็ต้องประกอบด้วยลักษณะ ๔ อย่าง คือ

๑. เวลาเพื่อนตกทุกข์ ก็ยอมร่วมทุกข์ด้วย

๒. เวลาเพื่อนมีความสุข ก็ร่วมสุขด้วย

๓. โต้เถียงคนที่พูดติเตียนเพื่อน

๔. สนับสนุนคนที่พูดสรรเสริญเพื่อน

นี้เป็นลักษณะของมิตรที่ดีแบบต่าง ๆ ที่เราควรจะได้คบหาสมาคมไว้ แต่บุคคลที่ตรงข้ามจากนี้เป็นบุคคลที่เราควรหลีกเลี่ยงให้ห่างไกลที่สุด เพราะบุคคลประเภทนั้น ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียมมากกว่า บุคคลที่จัดว่าเป็น "**มิตรเทียม**" นั้น ก็มี ๔ ประเภทเช่นเดียวกัน คือ

๑. คนปอกลอก

๒. คนดีแต่พูด

๓. คนหัวประจบ

๔. คนชักชวนไปในทางวิบัติ

ก. ลักษณะของคนปอกลอก มีลักษณะที่แสดงออกให้เราสังเกตได้ ดังนี้

๑. คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว คือเป็นคนเอาเปรียบเพื่อน

๒. เสียให้น้อย แต่คิดเอาจากเพื่อนให้มากที่สุด

๓. เมื่อมีภัยแก่ตัว จึงรับทำกิจของเพื่อน

๔. คบเพื่อนเพราะเห็นประโยชน์ของตัว

ข. ลักษณะของคนที่ดีแต่พูด ประกอบด้วยลักษณะ ๔ อย่าง คือ

๑. เก็บเอาเรื่องที่ล่วงแล้วมาพูด

๒. อ้างเอาเรื่องที่ยังไม่มีมาพูด

๓. จะสงเคราะห์เพื่อน ก็เฉพาะสิ่งที่หาประโยชน์มิได้

๔. ออกปากพึ่งมิได้

ค. ลักษณะของคนหัวประจบนั้น มีลักษณะ ๔ อย่างด้วยกัน คือ

๑. เพื่อนจะทำชั่วก็คล้อยตาม
๒. เพื่อนจะทำดีก็คล้อยตาม
๓. ต่อหน้าก็สรรเสริญ
๔. ลับหลังก็นินทา

ง. ลักษณะของเพื่อนที่ชักชวนไปในทางวิบัติ ประกอบด้วยลักษณะ ๔ ดังนี้ คือ

๑. ชักชวนดื่มน้ำเมา
๒. ชักชวนเที่ยวกลางคืน เที่ยวตามซ่อง
๓. ชักชวนให้มัวเมาในการเล่น เอาแต่สนุก
๔. ชักชวนให้เล่นการพนัน

นี่เป็นลักษณะของมิตรที่ดีและชั่ว เมื่อเราทราบว่า มิตรชั่วย่อมก่อให้เกิดความหายนะ และมิตรที่ดีย่อมก่อให้เกิดประโยชน์สุขเช่นนี้ เราก็สามารถเลือกสรรคบที่ดีได้ มิตรที่ดีนั้นมีความสำคัญต่อความเจริญรุ่งเรืองเฉพาะมิตรของชีวิตมาก เราจะอยู่คนเดียวในโลกไม่ได้ จำต้องคบคนมากมาย ฉะนั้น จึงควรเลือกคบเฉพาะคนที่ดีเท่านั้น

๔. สมชีวิตา หมายความว่า **ความเป็นผู้รู้จักเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้** ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก แต่ก็มักปรากฏว่าคนโดยมากไม่รู้จักประมาณ มีน้อยแต่พยายามใช้ให้มาก พยายามเอาอย่างคนที่มีเงินมาก เขามีได้ เขาทำได้ ฉันก็ควรมีได้ และทำได้เช่นกัน โดยไม่คำนึงถึงอัตภาพของตนเองเสียก่อน การไม่รู้จักประมาณตัวเองนี้แหละจะเป็นเหตุนำไปสู่ความเดือดร้อนอย่างที่สุด ทั้ง ๆ ที่ทุกข์บ่นว่าไม่มีเงิน แต่ตามโรงหนัง โรงละครก็มีคนไปซื้อตั๋วเข้าดูกันแน่น ๆ ทุกโรง และแทบทุกรอบเสียด้วย ถ้าเราไม่ทะเยอทะยานจนเกินพอดี **มีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจง อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน** คตินี้เราควรนำมาใช้ ไม่ควรเพิกเฉยเสียทีเดียว คนโบราณที่เขามักพูดอะไรเป็นคติสอนใจเสมอ ถ้ามีน้อยใช้มากในที่สุดก็จะต้องไปกู้หนี้ยืมสินเขาต่อไป พอเงินเดือนออกเจ้าหนี้ก็มาทวงเต็มไปหมด น่าละอาย จิตใจเราจะต้องกระสับกระส่าย มองหน้าใครไม่ติด เดือดร้อนอยู่ตลอดเวลา แล้วร้อนอะไรจะเท่าเทียมกับ **ร้อนเพราะความเป็นลูกหนี้** ถ้า

เรารู้จักคำนึงถึงฐานะตัวเอง คำนึงถึงอนาคตของลูกหลานบ้างแล้วอาจทำให้เรารู้จักมัธยัสถ์ขึ้นบ้าง แต่ก็ไม่ถึงกับเหนียวจนดึงไม่ออกเสียทีเดียว เรามีเงินเดือน ๖๐๐ บาท ก็อย่าใช้ให้เกิน ๖๐๐ บาท ถ้าเราจะตามใจตนเอง คือตามใจกิเลส อันได้แก่ตัณหาแล้ว อย่าว่าแต่เงินพันเงินหมื่นเลย เงินล้านก็หาสนองกิเลสตัณหาได้ไม่ ได้เท่านี้ก็จะเอาเท่านั้นไม่รู้จักสิ้นสุด เมื่อเรารู้ตัวว่า ไม่อาจสนองกิเลสได้อย่างแน่นอน เช่นนี้แล้วก็ควรที่เราจะได้ระงับกิเลสไว้บ้าง อย่าพยายามตามใจมันมากนัก ถ้าขืนตามใจกิเลสแล้ว เราย่อมหนีความเดือดร้อนไม่พ้นแน่ นั่นคือเราจะต้องรู้จักประมาณในการครองชีพนั่นเอง จงครองชีพให้สมกับฐานะของตัว

ทุกคนที่เกิดมาแล้ว ต่างก็ต้องการที่จะให้ชีวิตของตัวประสบความสุขความเจริญด้วยกันทั้งนั้น โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง ผู้ที่อยู่ครองเรือน ซึ่งต้อง มีภาระ มากมาย

ความสุขของฆราวาส หรือผู้ครองเรือนนั้น จะเกิดมีได้ก็เพราะ

๑. มีทรัพย์

๒. รู้จักใช้จ่ายบริโภค

๓. ไม่ต้องเป็นหนี้

๔. ประกอบการงานที่ปราศจากโทษ

ทุกคนต้องยอมรับว่า "**การมีทรัพย์**" นั้น เป็นบ่อเกิดแห่งความสุขแน่ เพราะทุกคนที่ดิ้นรนอยู่ทุกวันนี้มิใช่เพื่อทรัพย์เป็นจุดแรกหรือ พอมีทรัพย์เสียแล้ว คำพูดดูจะมีน้ำหนักขึ้น **แต่การจะมีทรัพย์ได้ก็ต้องประกอบด้วยอุฏฐานสัมปทา และ อารักขสัมปทา** ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว คือต้องขยันแสวงหาทรัพย์ ต้องรู้จักเก็บหอมรอมริบไว้บ้าง ถ้าได้มาเท่าใดใช้หมดเท่านั้นจะมีทรัพย์ได้อย่างไร นอกจากทรัพย์สมบัติที่พ่อแม่สั่งสมไว้ให้เท่านั้น ถ้ารู้จักหา รู้จักเก็บแล้ว ปัญหาเรื่อง "**จน**" ก็จะไม่มี แต่ถ้าหากมีทรัพย์แล้วไม่รู้จักใช้ทรัพย์จะสร้างสุขได้อย่างไร มีแต่จะต้องมัวกังวลเป็นทุกข์ เกรงว่าคนอื่นจะมาปล้นสะดม แย่งชิงมากกว่า อาจเป็นอันตรายถึงสิ้นชีวิตเพราะทรัพย์ก็ได้ เมื่อมีทรัพย์แล้วรู้จักเก็บรักษา

รู้จักใช้ให้พอเหมาะตามหลัก "สมชีวิตา" แล้ว ปัญหาเรื่องหนี้สินย่อมไม่มีแน่ แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับการรู้จักคบมิตรที่ดีอีกโสดหนึ่งด้วย เพราะมิตรก็เป็นเหตุหนึ่งเหมือนกันที่ทำให้เรามีหรือจน ถ้าคบคนชั่วเป็นมิตร แม้เราจะเก็บรักษาทรัพย์ไว้ได้ ในที่สุดมันก็จะถูกผลาญไปเพราะสุรา นารี พาชี กีฬาบัตรจนหมดสิ้น เพราะฉะนั้นทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์จึงมีส่วนสำคัญในการสร้างความสุขให้แก่ชีวิต อย่างที่จะหลีกเลี่ยงหาได้ไม่

แต่การที่จะมีทรัพย์มาได้เพราะความขยันหมั่นเพียร และรู้จักเก็บรักษาไว้นั้น ก็ต้องมีข้อแม้เหมือนกันว่า ความขยันหมั่นเพียรนั้นก็ต้องเป็นไปในทางที่ชอบธรรมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ไม่ใช่ขยันในการค้าฝิ่น ขยันในการนำสินค้าหลบหนีภาษีเข้ามา ขยันในการคดโกง ปล้นสะดม ต้องขยันในทางที่ถูกต้องตามคลองธรรมเท่านั้น คือไม่ผิดทั้งกฎหมายและศีลธรรม การที่ร่ำรวยมาในทางที่ไม่ชอบนั้น ไม่ใช่เหตุที่จะก่อให้เกิดความสุขตลอดไปดอก ถ้ายังมีอำนาจวาสนาอยู่

อำนาจอาจคุ้มครองอยู่ได้ แต่ทุกอย่างในโลกนี้ มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอนบ้าง เดี๋ยวมี เดี๋ยวจน เดี๋ยวมียศอำนาจวาสนา เดี๋ยวไร้ยศหมดอำนาจวาสนา ฯลฯ ถ้าหมดยศหมดอำนาจวาสนาเมื่อไร ความชั่วที่ตัวทำไว้ก็โผล่ขึ้นมาเป็นดอกเห็ดเมื่อนั้น เข้าทำนอง "น้ำลด ตอผุด" นั่นเอง ฉะนั้น การประกอบการงาน ซึ่งชอบธรรมเท่านั้นที่จะสร้างความสุขให้แก่ชีวิตตลอดไป แม้จะร่ำรวยไม่ทันอกทันใจก็ตาม แต่ก็เป็นความร่ำรวยที่ตั้งอยู่บนรากฐานที่มั่นคงจริง ๆ ซึ่งดีกว่าก่อให้เกิดจากอำนาจวาสนา โดยไม่ชอบธรรม

เมื่อได้พูดถึงความทุกข์ในด้านเศรษฐกิจ และได้หาวิธีแก้ไขให้ตามแบบของชาวพุทธพอสมควรแล้ว ปัญหาประเด็นต่อไปที่ควรจะได้หยิบยกขึ้นมาพิจารณาก็คือ ปัญหาที่ว่า "**ความทุกข์อันเกิดเพราะศีลธรรมเสื่อมทราม**"

เป็นที่ทราบกันอยู่ทั่วไปแล้วว่า ศีลธรรมของชาติได้เสื่อมทรามลงทุกที โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา ศีลธรรมยิ่งเสื่อมโทรมลงตามลำดับ เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าสมัยนี้โลกของเราได้วิวัฒนาการ ไปมาก ในด้านวัตถุการ คมนาคม ระหว่าง ประเทศ ก็นับว่า สะดวกยิ่งขึ้นเราอาจเดินทางไปรอบโลกโดยใช้เวลาเพียง ๔-๕วันเท่านั้น สมัยก่อนนั้นเพียงแต่ เราจะเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปเชียงใหม่ก็ต้องใช้เวลาแรมเดือน เดี๋ยวนี้ ถ้าเราไปโดยรถไฟ ก็ใช้เวลา ไม่ถึง ๒๐ ชั่วโมงถ้าไปเครื่องบิน ก็ใช้เวลาเพียงชั่วโมงเศษเท่านั้นแต่ก็อย่าลืมว่า "สิ่งใดที่มีคุณอนันต์ ก็มีโทษมหันต์" เช่นเดียวกัน การคมนาคมของโลกเจริญขึ้น ทำให้เราสามารถติดต่อไปมาหากันได้เร็วยิ่งขึ้น พร้อมกันนั้นเราก็สามารถถ่ายความรู้สึก วัฒนธรรม อารยธรรมตลอดจน หายนธรรม ให้แก่กันได้ง่ายขึ้นตามไปด้วยเป็นเงาตามตัว สมัยก่อนนั้น เมื่อการคมนาคมยังไม่เจริญอย่างในปัจจุบันนี้ เชียงใหม่เคยได้รับ

การยกย่องว่าเป็น "เมืองแห่งคนใจบุญสุนทาน" ไม่มีอันธพาลก่อความวุ่นวาย แต่เมื่อการคมนาคมสะดวกขึ้น อารยธรรมและหายนธรรม จากเมืองหลวงก็แผ่ขยายมาถึงเชียงใหม่สะดวกขึ้น และมาในรูปแปลก ๆ เช่น ในรูปของการเต้นรำบ้าง ในรูปของหนังสือเลว ๆ ที่เป็นไปในทำนองส่งเสริมอาชญากรรมแบบต่าง ๆ บ้าง ในรูปของความคิดที่แหวกม่านประเพณีบ้าง ในที่สุดก็ปรากฏว่า เชียงใหม่กลับเกิดมีแก๊งอันธพาล คือ แก๊งอินทรีขาวขึ้นก่อกวนความสงบสุขของพี่น้องทั่ว ๆ ไป หายนธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่เคยปรากฏมีมาแต่ก่อนเลย แต่ขณะนี้ได้หลั่งไหลขึ้นไปสู่เชียงใหม่ "เมืองแห่งเอื้องงาม และคนใจบุญ" แล้ว ทั้งนี้ก็เพราะความเจริญของการคมนาคมนั่นเอง เหตุการณ์อย่างนี้มิได้มีเฉพาะที่เชียงใหม่แห่งเดียว ยิ่งในกรุงเทพฯ นครหลวงด้วยแล้ว ยิ่งมีมากขึ้นเกือบจะกล่าวได้ว่าเป็นศูนย์กลางทั้งในด้านศิลปวิทยาการ อารยธรรมวัฒนธรรมแบบต่าง ๆ และทั้งในด้านหายนธรรม

ในแบบของอาชญากรรมในรูปแปลก ๆ และในศิลปะแบบแปลก ๆ ที่บรรพบุรุษของเราไม่เคยพบเห็นมาก่อนเลย เช่น ศิลปะในการเต้นรำแบบโลดโผนโจนทะยาน เช่น จิ๊ตเตอรบั๊ค รอคเอนโรล เป็นต้น จนบางทีเราก็เกือบจะแยกไม่ออกว่า เป็นคนเมืองหรือคนป่าคนดอยกันแน่ เพียงแต่เสื้อผ้าเท่านั้นที่เราพอจะอนุมานได้ว่า พวกเธอคือชาวเมือง

ศิลปะต่าง ๆ ย่อมเหมาะสมกับชาติหนึ่ง ๆ เท่านั้น ไม่ใช่หมายความว่าจะเหมาะไปเสียทุกหนทุกแห่งไป แต่โดยเหตุที่ศิลปะเหล่านั้น เกิดในประเทศ ที่เขายกย่องว่าเป็นมหาอำนาจ เราจึงพลอยเห็นว่าดีงามไปด้วย ทั้ง ๆ ที่มัน ได้ ทำลาย อารยธรรม วัฒนธรรม ของ ชาติ อย่างหนัก ในที่สุดเมืองไทยซึ่งเป็นเมืองพุทธ กลับเต็มไปด้วยศิลปะระบำเปลือยแบบแปลก ๆ ที่หลั่งไหลมาจากตะวันตกบ้าง ฮ่องกง ญี่ปุ่นบ้าง ตามท้องตลาดก็เต็มไปด้วยหนังสือที่เป็นไปในทำนองส่งเสริมกามารมณ์มากมาย โดยเหตุนี้เองสถิติโรงแรมในเมืองไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพฯ จึงมีมากมายผิดหูผิดตาทีเดียว และความหมายของ

โรงแรม ซึ่งเดิมเขาหมายถึงที่พักแรมชั่วคราวนั้นกลับกลายเป็นที่สำหรับบำบัดความใคร่ชั่วคราว ของคนที่ยกย่องตัวเองว่า เป็นผู้เจริญไปฉิบ **ความหมายของคำว่า "โรงแรม" ได้ผันแปรไปนับตั้งแต่หลังสงครามโลกเป็นต้นมาทีเดียว จนกระทั่งผู้ที่หวังจะไปพักโรงแรมด้วยความบริสุทธิ์ใจ ก็ไม่กล้าย่างกลายเข้าไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสุภาพสตรี เพราะเกรงคนเขาจะเข้าใจว่า เป็นหญิงประเภท "ประดับเมือง" ไม่โดยอาชีพก็โดยสมัครเล่น น่าอนาถ**

การณ์ที่ได้เป็นไปอย่างนี้ ถ้าเราจะมองดูเพียงผิวเผินแล้ว เราก็ต้องโทษว่า เป็นเพราะ วัฒนธรรมตะวันตกนั่นเองได้หลั่งไหลเข้ามาทำลายจิตใจ และอารยธรรมวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยเรา แต่ถ้าเราจะคิดให้ลึกซึ้งแล้ว จะเห็นว่าเป็นความผิดของเราเองต่างหาก ที่มิได้หาทางป้องกันไว้ให้ดีเสียก่อน เปรียบเสมือนว่าเมื่อเรามีร่างกายอ่อนแอ พอโรคระบาดเข้ามา เราก็มักจะติดโรคนั้น แต่ถ้าร่างกายของเราแข็งแรงแล้วโรคระบาดจะไม่มีโอกาสเข้ามาพ้องพานเราเลยก็ได้ ข้อนี้ฉันใด การ

ที่วัฒนธรรมตะวันตกบางอย่างได้เข้ามาทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของเรานั้น ก็เพราะเรามิได้หาทางป้องกันไว้ก่อน เรายังไม่สามารถปลูกฝังวัฒนธรรมของเราเข้าสู่จิตใจเยาวชนของเราได้ดีนั่นเอง ยิ่งกว่านั้นเราเองยังดูหมิ่นเหยียดหยามวัฒนธรรมของเราเสียอีก หาว่าแก่คร่ำครึไปบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิสิต นักศึกษาตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำของเยาวชนของชาตินั้น เวลามีงานรื่นเริงแต่ละครั้ง แทนที่เราจะได้เห็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมเก่า ๆ ที่มีงานของเราขึ้นมาแสดงกันบ้าง เราจะพบแต่การเต้นรำ และศิลปแบบตะวันตกในรูปต่าง ๆ โดยเห็นว่าเป็นการโก้เก๋ นี่หรือผู้ที่จะเป็นผู้นำของชาติ ยิ่งกระทรวงวัฒนธรรม สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ น่าจะหันมาสนใจในวัฒนธรรมไทย และฟื้นฟูสนับสนุนให้เป็นการเชิดชูเกียรติของชาติ กลับหันไปทำสิ่งที่ไร้สาระ ไม่สมกับเอาคำว่า "**วัฒนธรรม**" มาใช้เป็นชื่อกระทรวง ชื่อสภาเลย มิหนำซ้ำบางทียังเป็นหัวหน้าในการทำลายวัฒนธรรมของชาติอีกซ้ำไป โดย

การส่งเสริม และรับเอาวัฒนธรรมของชาติอื่นมาแสดงเสียอีก

นอกจากนั้นเรื่องภาพยนต์ ประเภทที่ส่งเสริมอาชญากรรมและส่งเสริมกามารมณ์ก็มีมากขึ้นอย่างหนาตาทั้งที่มาจากตะวันตกและที่ผลิตขึ้นโดยคนไทย ในเมืองไทยเองเราจะพบแต่ภาพยนต์ไทยประเภท "ไอ้เสือ" ทั้งนั้นนอกจากนั้นยังมีบทโรม้านซ์กันอย่างเกินขนาด บางทีอาจ จะ ยิ่ง กว่า ภาพยนต์ โรม้านซ์ ของ ตะ วัน ตก เสีย อีกอย่างเช่น ภาพยนต์เรื่อง เล็บครุฑ และ มังกรแดงเป็นต้น ทำให้เด็กรุ่น ๆ ของเราซึ่งมีจิตใจอ่อนไหวง่ายพลอยเอาอย่างไปด้วย คนที่มีเงินสร้างโรงแรมแล้วมีหวังรวยแน่ คดีฆ่าตัวตายบ้าง คดียิงทิ้งบ้าง คดีรีดลูกบ้าง จึงมักปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์เป็นประจำทุกวันบางทีคดีเหล่านี้บังเกิดแก่เยาวชนของชาติทั้ง ๆ ที่อยู่ในแบบฟอร์มของความเป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษาก็มีน่าอนาถใจ

จากสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นไปในทำนองทำลายอย่างนี้ ถ้าจะประมวลกันเข้าแล้วก็พอจะค้นหาสาเหตุ ได้ว่ามันเนื่อง

มาจากอะไรแน่ ข้อนี้ความจริงก็ขึ้นอยู่กับ **การศึกษา** นั่นเอง เรายังดำเนินการศึกษาไม่ถูก และก็ดำเนินการผิด ๆ มานานแล้ว ตามโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย เราขาดการอบรมสั่งสอนในด้านจริยศึกษาอย่างถึงขนาดนั้นเอง แม้เราจะมีหลักสูตรกำหนดไว้ แต่ก็**สักว่ามี** เท่านั้นเอง เราไม่ดำเนินการอย่างจริงจังเลยทั้ง ๆ ที่**จริยศึกษา**มีความสำคัญต่อชาติมากที่สุด และเราจะต้องใช้กันเป็นประจำทุกเวลา แต่เราก็มิได้เหลียวแลกันเลย หรือถึงจะมีครู แต่ก็ไม่ถึงขนาด เพราะครูเองก็รู้ง ๆ ปลา ๆ หรือไม่รู้เลย แล้วจะสอนเด็กให้รู้เรื่องได้อย่างไร แถมครูก็ยังทำตัวให้เป็นแบบอย่างแก่เด็กไม่ได้อีกด้วย ชั่วโมงศีลธรรม จึงเป็นชั่วโมงที่น่าเบื่อหน่ายที่สุด

ถ้าเราจะเปรียบการศึกษาเสมือนการสร้างตึกแล้ว **จริยศึกษา** ก็เปรียบเสมือนการวางเข็มตึกความมั่นคงของตึกอยู่ที่เข็มนั่นเอง ถ้าเข็มสั้นไป เล็กไป หรือน้อยเกินไป ก็ไม่มีกำลังพอที่จะรับน้ำหนักของตึกได้ ในที่สุดก็อาจพังลงมา หรืออาจไม่ปลอดภัยแก่ผู้ที่จะเข้าไปพักอาศัย ทั้ง ๆ ที่เข็มนั้นคนก็มองไม่เห็นเลย แต่ใครจะ

ปฏิเสธเล่าว่าเข็มไม่สำคัญสำหรับตึก การที่ตึกอันตระหง่านเทียมฟ้า จะดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ก็เพราะ **เข็ม** นั่นเอง แต่น้อยคนนักจะมองเห็นคุณค่าของเข็ม โดยมากมักจะมองดูแต่ความใหญ่โตมโหฬารของตึกเพียงแง่เดียว ไม่เคยมีใครเลยที่จะถามว่า ตึกหลังนี้ ใช้อะไรทำเป็นเข็ม ใหญ่ยาวขนาดไหน ราคาเท่าไร มีแต่ถามว่าตึกนี้ใครเป็นผู้ออกแบบ ใครเป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง เฟอร์นิเจอร์นี้สั่งทำมาจากไหน ฯลฯ น่าสงสาร**เข็ม**เหลือเกิน การศึกษาก็เช่นเดียวกัน เรามิได้คำนึงถึง **จริยศึกษา**เท่าใดนัก มีแต่คอยดูกันว่า คนนั้นเป็นบัณฑิต มหาบัณฑิต หรือดุษฎีบัณฑิตทางไหน กฎหมาย หรืออักษรศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ ฯลฯ มิได้มีใครสนใจถามเลยว่า ผู้นี้เป็นบัณฑิต มหาบัณฑิต หรือดุษฎีบัณฑิตทางจริยศึกษาบ้างหรือเปล่า เมื่อเรามองผ่าน **จริยศึกษา** ซึ่งเปรียบเสมือน**เข็ม**เสียแล้ว คุณค่าของจริยศึกษา จึงไม่ปรากฏแก่ชาวโลก แม้กระทรวงศึกษาธิการเองก็ให้ความสำคัญแก่จริยศึกษาเพียง ๑ เปอร์เซ็นต์เศษ ๆ เท่านั้นเอง ขนาดคนที่เป็นผู้กำบังเหียนการศึกษาของชาติ

ยังมีความคิดเช่นนี้แล้วเราจะทำอย่างไร ประชาชนก็จะต้องทนรับกรรมต่อไป ไม่รู้จักสิ้นสุด **เราเรียนแต่แก้ไม่รู้จักกันไว้ก่อน** จึงลำบาก เราจึงต้องมีกฎหมาย มีตำรวจ มีศาล มีผู้พิพากษา ออกเต็มบ้านเต็มเมือง นี่เป็น**ระบบแก้** ไม่ใช่**ระบบกัน** มีภาษิตฝรั่งอยู่บทหนึ่ง Prevention is Better Than Cure แปลว่า "กันไว้ดีกว่าแก้" นี่เป็น ความคิดเห็นที่ต้องกับหลักพระพุทธศาสนาทีเดียว ทำไมเราจึงไม่**เอาระบบกัน** มาใช้หรือเกรงว่า ผู้พิพากษาจะหมดอาชีพไป นี่หรือสมองปัญญาชนที่เราได้มอบความไว้วางใจให้ปกครองประเทศ ถ้าเราไม่แก้เรื่องการศึกษาให้ถูกต้องแล้ว อย่างอื่นก็พลอยเสียหายไปด้วย คนเราขาดการศึกษาที่ถูกต้องเสียอย่างเดียวแล้ว แม้จะมีความรู้มากแค่ไหนเพียงใดก็ตาม เขาก็จะเอาความรู้นั้น ๆ ไปใช้ในทางทำลายกัน ในทางคดโกงกันมากกว่า

ในเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระปิยมหาราชเจ้า เป็นผู้มีสายพระเนตรอันไกลยิ่ง

ทรงพิจารณาเห็นว่า การศึกษาในเรื่องจริยธรรมมีความสำคัญยิ่งเป็นอันดับหนึ่ง จึงได้ประกาศพระบรมราชโองการตั้ง "มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย" ขึ้น ณ วัดมหาธาตุให้เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงของคณะสงฆ์ขึ้น ตั้งแต่วันที่ ๑๓ กันยายน ร.ศ. ๑๑๕ (พ.ศ. ๒๔๓๙) นับเป็นเวลาถึง ๖๒ ปีแล้ว แต่ในเวลานั้นเราหาคณะสงฆ์ที่เห็นการณ์ไกลอย่างพระองค์ไม่ได้ กิจการในด้านมหาวิทยาลัยสงฆ์จึงชะงักงันมา เพราะถูกปฏิกิริยาจากพวกหัวเก่า ๆ ในวงการคณะสงฆ์มาก เราน่าจะได้คิดว่าทำไมพระปิยมหาราชเจ้าจึงทรงดำริตั้งมหาวิทยาลัยสำหรับคณะสงฆ์ก่อนที่จะตั้งมหาวิทยาลัยโลก ทั้งนี้ก็เพราะพระองค์ทรงเห็นความสำคัญของศาสนาของจริยธรรม ว่ามีความสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศชาติมาก เพราะถ้าคนเรามีธรรมประจำใจสูงพอแล้ว แม้ต่อไปจะมีอำนาจวาสนา แค่ไหน เพียงไรก็ตาม เขาก็ไม่เอาความรู้นั้นไปใช้ในการคดโกงกัน แม้จะมีโอกาสที่จะคดโกงได้ก็ตาม ทั้งนี้เพราะ จิตสำนึกในธรรมคอย เหนี่ยวรั้งจิตใจอยู่เสมอนั่นเอง คนเราถ้าขาดศีลธรรมแล้ว ก็เปรียบเหมือนเรือ

ที่ปราศจากหางเสือย่อมลอยละล่องไปตามแรงลม แรงคลื่น หาความแน่นอน ความมั่นคงไม่ได้ น่ากลัวอันตรายจริง

การที่องค์พระบียมหาราชเจ้าทรงมองเห็นการณ์ไกลเช่นนั้น ก็เพราะพระองค์ได้เจริญรอยตามยุคลบาทของพระพุทธองค์นั่นเอง เพราะระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนานั้นมี ๓ คือ **ศีล สมาธิ ปัญญา** ขั้นต้นด้วย **ศีล** หรือ **จริยศึกษา** ก่อน **ปัญญา** หรือ **พุทธิศึกษา** เอาไว้ทีหลัง เพราะคนเราถ้ามีศีลธรรมดีแล้วแม้จะให้ความรู้มากเท่าไร ๆ ก็ย่อมไม่เป็นภัยแก่สังคม แต่คนที่มี**ปัญญา**ถ้าขาด **ศีล** เสียแล้ว น่ากลัวมาก น่ากลัวยิ่งกว่าสัตว์ที่ดุร้ายใด ๆ ทั้งหมด เพราะคนประเภทนี้ก่อความเดือดร้อนให้แก่คนทุกคน กัดคนไม่เลือกหน้า ไม่ว่าจะมั่งมีหรือยากจนไม่ไว้หน้าทั้งนั้น จึงนับว่าองค์พระบียมหาราชเจ้าทรงเป็นกษัตริย์ที่สุขุมคัมภีรภาพจริงๆ ทรงมองเห็นการณ์ไกลมาก มีนักการศึกษาหน้าไหนบ้างในโลกนี้ที่คิดจะเจริญรอยตามพระองค์ท่าน มีแต่นักการศึกษาจอมปลอม

ที่สวมตำแหน่งเพื่อกอบโกยผลประโยชน์มากกว่า เมื่อไร เราจะแก้ไขกันเสียที

วิธีแก้ไขนั้น ถ้าหากรัฐจะร่วมมือกับทางศาสนาอย่างใกล้ชิด และให้การสนับสนุนพอสมควรแล้ว เรื่องเหล่านี้ไม่ยากอะไรเลย นั่นคือรัฐต้องแก้วิธีการในระบบการศึกษาเสียใหม่ รัฐควรส่งเสริมจริยศึกษาให้มากกว่านี้ รัฐควรให้ความสนับสนุนการศึกษาในด้านพระศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยสงฆ์ให้มากกว่านี้ เพราะงบประมาณที่รัฐให้มหาวิทยาลัยสงฆ์ปีละ ๘ หมื่นบาท ทั้ง ๆ ที่กิจการนี้มีความสำคัญต่อประเทศชาติอย่างมหันต์นั้น เป็นการให้อย่างเสียไม่ได้มากกว่า แสดงว่ารัฐมองไม่เห็นความสำคัญของจริยศึกษาเลย รัฐมองไม่เห็นความสำคัญของศาสนาแม้แต่น้อย งบประมาณ ๘ หมื่นบาทต่อปี กับสถิตินิสิตนักเรียนประมาณพันเศษ ครู อาจารย์อีก ๑๐๐ เศษนั้น สมดุลย์กันแล้วหรือ รัฐน่าจะลองเอาไปคิดดูลูกคิดเสียใหม่ เราขอฝากให้รัฐบาลไปคิดเป็นการบ้านด้วย

ถ้าหากรัฐจะขอความร่วมมือจากวงการคณะสงฆ์ หรือจากมหาวิทยาลัยสงฆ์แล้ว เรื่องนี้ก็คงไม่ลำบากอะไร และอาจใช้งบประมาณที่ถูกมากอีกด้วย และงานประเภทนี้ทางมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ก็กำลังดำเนินการอยู่แล้ว โดยได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปอบรมศีลธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ เท่าที่พอมีกำลังจะทำได้ นอกจากนั้นยังได้เปิดการอบรมนักศึกษาภายนอกทุกวันพระ และวันอาทิตย์ด้วย และยิ่งกว่านั้นยังได้เปิดการอบรมเด็กโดยเฉพาะแบบ Sunday School ทุกวันอาทิตย์ที่มหาจุฬา ฯ วัดมหาธาตุปรากฏว่าได้รับการสนใจจากเด็กและผู้ปกครองของเด็กมาก รัฐไม่น่าจะมองผ่านไปเสีย งานนี้ถ้ารัฐให้ความร่วมมือแล้ว อาจขยายออกไปได้อย่างกว้างขวางไม่มีที่สิ้นสุดทีเดียว เราควรปลูกฝังศีลธรรมให้แก่เยาวชนของชาติเสียแต่เล็ก ๆ เพราะ "ไม้อ่อนนั้นดัดง่าย" ถ้าปล่อยให้แก่เสียก่อนแล้วดัดยากมาก เพราะบางทีอาจหักและทำให้มือผู้ดัดพลอยบาดเจ็บไปด้วยก็ได้

หากรัฐบาลกับคณะสงฆ์จะได้ร่วมมือกันตั้งองค์การอบรมจริยศึกษาขึ้นโดยเฉพาะ ก็จะดีมาก เพราะครูที่

สอนวิชาต่าง ๆ นั้น จะต้องเชี่ยวชาญในวิชานั้น ๆ โดยเฉพาะจริง ๆ เช่น ครูคำนวณ ครูวิทยาศาสตร์ ครูภาษาอังกฤษ เป็นต้น แต่ครูศีลธรรมโดยเฉพาะของเราไม่มี จึงต้องจับเอาเป็ดไปขันแทนไก่ไปพลางก่อน หรือเมื่อยังไม่อาจตั้งองค์การได้ ก็ควรขอความร่วมมือไปยังคณะสงฆ์ ให้ท่านไปอบรมศีลธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ บ้าง อย่างน้อยก็ทำให้เด็กได้ใกล้ชิดพระ รู้จักศาสนามากขึ้นพร้อมกัน นั้นก็ควร ส่งเสริมการ ศึกษา ในรูปมหาวิทยาลัยสงฆ์ให้มากกว่านี้ เพราะบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยสงฆ์นี้แหละ ที่จะช่วย ในด้าน การอบรม ศีลธรรม ได้มาก เป็นพิเศษ เพราะท่านได้ศึกษาทั้งทางคดีโลก คดีธรรมมาแล้ว ย่อมสามารถถ่ายทอดความรู้ ให้แก่เด็กได้ดี การสอนศีลธรรมระบบเก่า ๆ เช่นการนิมนต์พระไปเทศน์นั้น ควรเลิกได้แล้วเพราะไม่ได้ผลอะไรเลย นอกจากทำให้เด็กง่วงนอนเบื่อหน่าย แล้วก็เลยไม่อยากเข้าวัดอีก เราควรเปลี่ยนวิธีการอบรม ให้ทันสมัยยิ่งขึ้น เรื่องนี้ทางมหาจุฬา ฯ ได้ประสบผลสำเร็จมาแล้ว จนกระทั่งทำงานกันแทบไม่ไหวเสียอีก ทั้งนี้เพราะรัฐไม่ได้เหลียวแลนั่นเอง

รัฐได้มองข้าม **เข็มของตึก** ไปเสียแล้ว แล้วเมื่อไรหนอเมืองไทย เมืองพุทธ จะกลับมีความสงบสุขขึ้นมาอีกเหมือนอดีต นี่เป็นเรื่องที่พระช่วยได้สบายทีเดียว และรัฐก็ควร ปรับปรุง การให้คะแนน วิชาจริยศึกษา เสียใหม่ เพื่อเป็นกำลังใจแก่เด็กบ้าง เพราะในความคิดเห็นของเด็กนั้น ถือว่าวิชาไหนคะแนนมากวิชานั้นแหละสำคัญ เพราะ เด็ก ต้อง การ สอบ ไล่ ได้ เพียง อย่าง เดียว เท่า นั้น ฉะนั้น รัฐจึงควรใช้ระบบ "หนามยอก เอาหนามบ่ง" นั่นคือ เพิ่มคะแนนศีลธรรมให้มากขึ้น อย่างน้อยก็ควรให้เท่าวิชาคำนวณ วิทยาศาสตร์ หรือภาษาอังกฤษ ฯลฯ นี่ก็อาจเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้การสอน วิชาศีล ธรรม ได้ผลมากขึ้น แต่ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของรัฐว่ารัฐจะต้องการคนดีจริงๆ หรือต้องการคนเลว แต่ธรรมดานั้น คนเลวก็ชอบสังสรรกับคนเลวเสมอ ถ้ารัฐต้องการคนเลว ไม่มีศีลธรรม ก็คงหมายความว่าตัวรัฐบาลเองก็คงเป็นคนเลว ๆ ไร้ศีลธรรมไปด้วยเป็นแน่

วิธีแก้จึงขึ้นอยู่ที่ว่า จะต้องส่งเสริมในด้านจริยศึกษาอย่างจริงจัง และรัฐจะต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่าง

ที่ดีด้วย รัฐบาล และคนของรัฐบาลเองเลิกโกง เลิกกิน เลิกใช้อำนาจบาทใหญ่กับราษฎรเสียที ถ้าหัวแถวไม่ดีแล้วจะให้ลูกแถวดีได้อย่างไร เพราะปลายแถวย่อมดูต้นแถวเสมอ ถ้ารัฐอยากเห็นเยาวชนของชาติเต็มไปด้วยศีลธรรมแล้ว รัฐเองก็ควรทำตัวให้เป็นคนมีศีลธรรม ให้เป็นแบบฉบับของเด็กด้วย เพราะลูกวัดเป็นเครื่องวัดสมรรถภาพของสมภาร นักเรียนเป็นเครื่องวัดสมรรถภาพของครูฉันใด ประชาชนก็เป็นเครื่องวัดสมรรถภาพของรัฐบาลฉันนั้น เรื่องนี้จึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของรัฐบาลเอง ว่าจะเลือกเอาอย่างไหนกันแน่

เมื่อพูดถึงเรื่อง "**ความทุกข์อันเกิดเพราะศีลธรรมเสื่อมทราม**" โดยชี้ให้เห็นถึงเหตุที่ทำให้ศีลธรรมเสื่อมทรามแล้ว ก็ควรสรุปลงได้ว่า การแก้ทุกข์ในเรื่องนี้ก็คือ "**ต้องแก้ที่ต้นเหตุของทุกข์ ไม่ใช่แก้ที่ตัวทุกข์เอง**" เราต้องแก้ที่ต้นเหตุ นั่นคือรัฐต้องแก้ระบบการศึกษาเสียใหม่ และรัฐต้องปรับปรุงตัวเองให้เป็นผู้นำที่ดีของประชาชนต่อไป

ต่อไปนี้ก็ควรจะได้พูดถึงปัญหาสุดท้าย คือปัญหาที่ว่า "**ความทุกข์อันเกิดจากลัทธิการเมือง**"

เรื่อง "**ลัทธิ**" หรือ "**ความเห็น**" นี้ ความจริงนั้นได้มีมานานแล้ว ตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาลเสียอีก แต่ลัทธิต่าง ๆ ในสมัยนั้น ล้วนเป็นลัทธิทางปรัชญาหรือศาสนาแทบทั้งนั้น แม้จะมี "**การเมือง**" ปนอยู่บ้างก็ไม่มากนัก ลัทธิที่เกี่ยวกับการเมืองเพิ่งมีมากขึ้นในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ นี่เอง บางลัทธิก็หนักไปในทางเศรษฐกิจ บางลัทธิก็หนักไปในทางชาตินิยม บางลัทธิก็เป็นไปในทางจักรวรรดินิยม บางลัทธิก็เป็นไปในทางสังคมนิยม บางลัทธิก็แบบเผด็จการ บางลัทธิก็เป็นประชาธิปไตย หัวหน้าแต่ละลัทธิก็พยายามโฆษณาว่าลัทธิของตนเท่านั้นดี ลัทธิอื่นไม่ดี ลัทธิของตนเท่านั้นที่จะช่วยยกระดับสังคมให้สูงขึ้น ลัทธิต่าง ๆ เหล่านี้ได้พยายามณรงค์กันด้วยลมปากบ้าง โดยการโฆษณาทางหนังสือพิมพ์บ้าง พิมพ์ออกเป็นรูปเล่มบ้าง ซึ่งก็จัดว่าเป็น "**สงคราม**" อย่างหนึ่ง แต่ไม่ใช่สงครามที่ใช้อาวุธปืนผาหน้าไม้อะไร เป็นเพียง "**สงครามปาก**" หรือ

"สงครามเย็น" เท่านั้นเอง แต่ก็เพราะสงครามเย็นนี่เอง หนัก ๆ ก็เป็นสงครามร้อน สงครามที่ต้องล้างผลาญกันด้วยอาวุธมหาประลัยต่าง ๆ อันก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่โลกมาหลายครั้งหลายหนแล้ว ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันนี้ และก็คงลุกลามรุนแรงยิ่งขึ้นในอนาคต

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ยุติลงแล้ว ลัทธิต่าง ๆ ก็สลบซบเซาไปมากมาย ค่ายเล็กค่ายน้อยก็พลอยถูกยุบไปด้วย เหลือค่ายใหญ่ ๆ อยู่ด้วยกัน ๒ ค่าย คือค่ายเสรีประชาธิปไตย กับค่ายคอมมิวนิสต์ ทั้งสองค่ายนี้ต่างก็มีกองเชียร์ฝ่ายละมาก ๆ ถ้าสงครามระหว่าง ๒ ค่ายนี้เกิดขึ้นเมื่อไร ก็คงหมายถึงว่า สงครามจะต้องแผ่ไปทั่วมุมโลกอย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองไทยเราแม้จะเป็นประเทศเล็ก ๆ ที่ปกครองแบบประชาธิปไตยและสังกัดอยู่ในค่าย **"เสรีประชาธิปไตย"** ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นหัวเรือใหญ่อยู่ในขณะนี้ก็ตาม แต่ถึงกระนั้นในเมืองไทย ก็มีพรรคการเมือง ต่าง ๆ มากมาย หลาย สิบพรรค บ้างก็มีนโยบายคล้ายคลึงกัน บ้างก็มีนโยบาย

ตรงกันข้ามทีเดียว เวลาหาเสียงแต่ละครั้งก็มักโฆษณาทับถมซึ่งกันและกัน อยู่ตลอดเวลา อันผิดวิสัย ของ นักการเมืองที่ดี ความคิดเห็นอันขัดแย้งกันนี้เองก็ก่อให้เกิดความแตกแยกขึ้นในเมืองไทย เพราะนักการเมืองของเราขาดอุดมคติของนักการเมืองที่ดี ชอบเอาแต่เรื่องส่วนตัวมาโฆษณาทับถมกัน นักการเมืองของเราขาดอุดมคติย่อมหันเหไปง่าย ๆ เพราะอำนาจของอามิส อันนี้แหละที่เป็นภัยสำหรับการปกครองในระบบพรรค ทำให้กระบวนการการเมืองของเราเต็มไปด้วย การสับสน จับต้นชนปลายไม่ติด และยังมีการเอาระบบ "อภิสิทธิ์ อิทธิพล" มาไว้ในวงการเมืองอีกด้วย จึงก่อให้เกิดศัตรูกันอยู่ทั่วไป ทำให้ประชาชนขาดหลักที่จะยึดถือ **เมื่อประชาชนไม่มีหลัก เพราะผู้ใหญ่ไม่เป็นหลักแล้วประชาชนก็หลักลอย** เมื่อหลักลอยก็เปรียบเสมือนว่าวที่ขาดลอย ย่อมล่องลอยไปตามกระแสลม ปราศจากจุดหมาย ปลายทางย่อม เป็นอันตราย ต่อความ มั่นคง ของประเทศชาติเป็นอย่างมาก

เมื่อนักการเมืองของเรา ปราศจาก อุดมคติ คอยแต่จะ หาทางกอบโกยกัน อยู่ตลอดเวลา แล้วก็ไม่เป็นอันที่จะทำอะไรตามอุดมคติของตน ไม่พยายามที่จะเป็นปากเป็นเสียงของประชาชน ไม่สามารถ สนอง ความ ต้อง การ ของ ประ ชาชน ได้ เมื่อ ตัว แทน ของ ประชาชนไม่ ทำ หน้าที่ ที่ได้ รับ ความมอบหมายไว้วางใจจากประชาชนแล้ว ประชาชนย่อมขาดที่พึ่ง แม้จะมีทุกข์อย่างไร ก็ไม่มีใครเหลียวแลเพราะบรรดาท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายมัวไปค้าขายอภิสิทธิ์กันเสียหมด จึงเท่ากับทับถมกองทุกข์ให้แก่ประชาชนมากขึ้น แทนที่จะทำหน้าที่บรรเทาทุกข์ อำนวยสุข ให้ แก่ ประชาชน กลับเป็นกอบโกยสุขโดยสร้างทุกข์ให้แก่ประชาชนยิ่งขึ้น เราจะทำอย่างไรกับนักการเมือง หรือลัทธิการเมืองเหล่านี้ พระพุทธศาสนาจะช่วยบรรเทาทุกข์ของประชาชนในเรื่องนี้ได้อย่างไร

ในฐานะที่พระเป็นคนของประชาชน พระย่อมเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนทุกชั้นวรรณะ ถ้าพระ

จะทำตัวให้เหมาะสมกับภาวะของตนแล้ว ก็อาจเป็นสื่อกลางที่จะคอยแนะนำ นักการเมืองที่กำลัง ออกนอกลู่นอกทางให้หันเข้าสู่แนวทางได้ อย่างเช่นคณะสงฆ์พม่าได้เคยเป็นคนกลางประนี ประนอม นักการเมือง ของ พม่า ที่กำลังจะแตกแยกกันให้ตกลงกันโดยสันติวิธีได้ แต่นั่นแหละ พระต้องทำตัวให้เป็นผู้ที่ทุกฝ่ายเชื่อถือด้วย นั่นขึ้นอยู่กับการวางตัวของพระ ไม่ใช่ทำตัวให้ฝักใฝ่ฝ่ายโน้นฝ่ายนี้ ซึ่งจะทำให้เกิดความขัดข้องใจในหมู่นักการเมืองขึ้น และศรัทธาปสาทะของเขาที่มีต่อพระก็จะไม่หนักแน่นพอ จึงควรที่พระจะได้ปรับปรุงตัวให้ดีขึ้นให้เป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจของประชาชนทุกฝ่าย ทุกชั้นวรรณะ ถ้าพระวางตัวได้เช่นนี้ การที่จะแก้ปัญหาเรื่องนี้ก็คงไม่ยากนัก พระจะต้องพยายามทำหน้าที่อบรมนักการเมืองให้เห็นคุณค่าของสามัคคีธรรม ให้เห็นว่าประโยชน์ของส่วนรวมสำคัญกว่าส่วนตัว ใช่ว่าพอมีโอกาสก็กอบโกยกันเข้าทำนองว่า "**มือใครยาว สาวได้สาวเอา**" ประชาชนจะเดือดร้อนอย่างไรก็ช่าง

๕ มกราคม ๒๕๐๑

รายการวิทยุวิทยา

การตอบปัญหาของกองเผยแพร่การศึกษา

ออกอากาศทางสถานีวิทยุศึกษา

ปัญหาที่พระกวีวรญาณเป็นผู้ตอบ

วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๐๗

๑. ปัญหาของ *นายไพฑูรย์ ซิ้มเจริญ* เลขที่ ๔๒ หมู่ที่ ๑ ตำบลคลองปลากด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

ถาม – พระภิกษุสงฆ์ถ้าทะเลาะวิวาทกัน หรือเล่นสลากกินแบ่งรัฐบาล หรือสลากกินรวบ จะผิดศีลหรือไม่ครับ ? ถ้าผิดผมอยากทราบว่าผิดข้อไหน ? และเพราะเหตุใด ? พระภิกษุจึงกระทำเช่นนั้น ?

ตอบ – ภิกษุสงฆ์ทะเลาะวิวาทกันนั้น ชื่อว่าไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระบรมศาสดา เพราะพระพุทธ.

เจ้าทรงสอนให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี ให้แผ่เมตตาทั้งทางกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมถึงกันเสมอ ไม่ได้สอนให้เบียดเบียนกัน ทะเลาะวิวาทกัน เพราะการทะเลาะวิวาทกันนั้น เป็นการทำให้หมู่คณะต้องแตกแยกกัน ตรงข้ามกับสามัคคี ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการสร้างความเจริญให้แก่หมู่คณะ ทำให้อยู่ร่วมกันโดยมีความสุข แม้จะไม่ผิดวินัยโดยตรง ก็ชื่อว่าขัดต่อคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มีความผิดมากกว่าผิดวินัยเล็ก ๆ น้อย ๆ เสียอีก เพราะการทะเลาะวิวาทอาจก่อให้เกิดสังฆราชี ความร้าวรานในคณะสงฆ์ และสังฆเภท การทำลายสงฆ์ให้แตกจากกันได้ ถ้าเป็นในกรณีหลัง ถึงขั้นอนันตริยกรรมเป็นบาปหนักที่สุด ถึงขั้นต้องตกนรกทีเดียว ผิดวินัยบางข้อยังแสดงคืนได้ แต่ถ้าถึงขั้นสังฆเภทแล้ว ก็ขาดจากความเป็นสมาชิกภาพในคณะสงฆ์ทีเดียว ถ้าไม่ถึงขั้นสังฆเภท อาจถูกคณะสงฆ์ยกวัตรห้ามอุโบสถสังฆกรรม หรือขับไล่ หรือให้สึกและถอดยศก็ได้

การเล่น สลาก กินแบ่งรัฐบาล หรือ สลาก กิน รวบ ผิดทั้งสองอย่าง เพราะการเล่นสลากกินแบ่งและสลากกินรวบ ถือเป็นการเล่นการพนัน เป็นอบายมุข คือทางที่นำไปสู่ความเสื่อม ไม่สมควรแก่บรรพชิต การเล่นสลากกินแบ่ง แม้จะไม่ผิดกฎหมายก็ไม่ควรแก่สมณะ ส่วนการ เล่น สลากกินรวบนั้น ผิด เต็มที่ทั้ง ในด้าน วินัย และด้านกฎหมาย แม้ในวินัยที่มาในพระปาฏิโมกข์จะไม่ระบุไว้โดยตรงก็ตาม แต่ก็ไม่ควรที่ บรรพชิตจะประพฤติปฏิบัติ เพราะเป็นทางนำไปสู่ความหายนะ

สาเหตุที่ภิกษุทะเลาะวิวาทกันนั้น อาจเพราะเหตุหลายอย่างด้วยกัน แต่ที่เล่นสลากกินแบ่ง กินรวบ คงเพราะอยากร่ำรวยเป็นมหาเศรษฐีเป็นแน่

วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๐๘

๒. ปัญหาของ *นายสมชัย ระฆังทอง* เลขที่๖๐ ถนนอาจณรงค์ คลองเตย พระนคร

ถาม – ผมอยากทราบว่า เหตุใดคนเราจึงจะกระทำความผิด เช่น ลัก ขโมย ตลอดจนฆ่าฟันกันทั้ง ๆ ที่ทราบดีอยู่แล้วว่าผิดกฎหมาย ต้องติดคุก ติดตรางและผิดศีล

ตอบ – คนที่มักจะกระทำผิดทั้ง ๆ ที่ทราบอยู่แล้วว่าผิดกฎหมาย ผิดศีลนั้นก็อาจเป็นเพราะเหตุหลายประการด้วยกัน เช่น.–

เพราะคนเรามีกิเลส ยังมีอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ เป็นรากฐานอยู่ ตราบใดที่ โลภะ โทสะ โมหะ ยังมีอยู่ กิเลสอื่น ๆ ก็จะต้องติดตามมาเสมอไป ความโลภย่อมเป็นเหตุให้อยากได้ บางทีก็ไม่มีที่สิ้นสุด และบางทีผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม โทสะก็อาจก่อให้เกิดความอาฆาต พยาบาท จองเวร ขอบเบียดเบียนผู้อื่นเป็นต้น โมหะก็ก่อให้เกิดความหลงงมงาย และเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เราทำความชั่วได้ต่าง ๆ นานา เพราะโมหะเปรียบเหมือนความมืดที่ปิดบังแสงสว่าง คนเราเมื่อถูกโทสะ โมหะ

ครอบงำแล้ว ย่อมทำทุกสิ่งทุกอย่างได้ โดยไม่ต้องเกรงกลัวว่าการกระทำนั้นจะเป็นผลร้ายต่อตนหรือไม่ ถ้าคนเราขจัดอกุศลมูลทั้ง ๓ นี้ได้หมดแล้ว การทำความผิดใด ๆ ก็คงไม่มีเป็นเด็ดขาด เพราะชื่อว่าเป็นผู้หมดกิเลสแล้ว หรือเพียงแต่มีหิริความละอายแก่ใจ โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาปอยู่บ้างเท่านั้น ก็จะสามารถคุ้มครองใจไม่ให้สั่งการให้ทำความชั่วได้ ถ้าเราไม่พูดถึงด้านตัดกิเลสตัณหา ก็ต้องว่าคนที่ทำความชั่วทั้ง ๆ ที่รู้อยู่นั้น ก็เพราะขาดหิริโอตตัปปะนั่นเอง ถ้าคนเรามีหิริโอตตัปปะ มีมนุษยธรรมแล้ว การกระทำความผิดทั้ง ๆ ที่รู้ก็คงไม่มี หรือมีก็คงน้อยมาก และส่วนมากที่ทำความผิดนั้น ก็มักจะคิดข้างตนเองว่า คนอื่นคงจับไม่ได้ไล่ไม่ทันเป็นแน่

เพราะความจำเป็นบังคับ เช่นค่าครองชีพบังคับ จึงแก้ปัญหาเฉพาะหน้าแบบง่าย ๆ ด้วยการลักขโมย เป็นต้น เพื่อเอาเงินมาเลี้ยงตัวเลี้ยงครอบครัวอย่างนี้ก็มี พวกนี้มักจะไม่มีนิสัยเป็นโจร

ผู้ร้ายจริง ๆ ก็พอแก้ง่ายหน่อย ถ้าหากเขามีอาชีพเป็นหลักฐาน ไม่มีปัญหาเรื่องค่าครองชีพมากนักก็คงไม่ทำความผิดเป็นแน่ แต่บางคนก็ชอบเอาอย่างกันอยากมีชื่อมีภาพลงในหนังสือพิมพ์บ้าง ดังนี้เป็นต้น

วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๐๗

๓. ปัญหาของ *นายบุญเชื้อ ขาวป้อ* เลขที่ ๒๑๔ หน้าตลาดพระลอ ถนนเจริญเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ถาม – ผมอยากทราบว่า ในโลกนี้ศาสนาที่มีผู้นิยมนับถือมาก และสำคัญที่สุดคือศาสนาอะไร? เพราะเหตุใด?

ตอบ – ถ้าว่ากันตามสถิติแล้ว ศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุดก็คือ คริสตศาสนา ซึ่งรวมทั้งนิกายโรมันคาธอลิคและโปรเตสแตนท์เข้าด้วยกัน คือมีเกือบ ๙๐๐ ล้าน อันดับ ๒ คือ ศาสนาอิสลาม มีผู้นับถือ

๔๐๐ ล้านเศษ อันดับ ๓ คือศาสนาฮินดูมี ๓๐๐ ล้านเศษ อันดับ ๔ ศาสนาขงจื้อ มีราว ๓๐๐ ล้าน และอันดับ ๕ คือ พุทธศาสนามีราว ๑๕๐ ล้านเศษ นี่เป็นสถิติจากปี ๑๙๖๑ สถิตินี้อาจมีเปลี่ยนแปลงบ้างตามกาลเวลา

ถ้าถือตามสถิตินี้ก็ต้องบอกว่า คริสตศาสนามีผู้นับถือมากที่สุด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งนิกายโรมัน-คาธอลิคซึ่งมีผู้นับถือ ๕๐๐ ล้านเศษ แต่จะเอาปริมาณคนที่นับถือมากที่สุดมาตัดสินว่า เป็นศาสนาที่สำคัญที่สุด หรือดีที่สุดไม่ได้ เพราะสถิตินี้เป็นสถิติของผู้ที่นับถือตามประเพณีสืบ ๆ กันมาเท่านั้น ถ้าเราไปถามคริสตศาสนิกชน เขาก็ต้องบอกว่าคริสตศาสนาสำคัญที่สุด แม้ในคริสตศาสนาเอง ผู้ที่นับถือนิกายโรมันคาธอลิค ก็ต้องว่านิกายที่ตนนับถือดีที่สุด ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ก็ต้องว่าศาสนาอิสลามดีที่สุด ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ก็ต้องว่าพุทธศาสนาดีที่สุด ถ้าเราจะพูดอย่างเป็นกลางก็ต้องว่า ศาสนาใดที่

สอนให้คนละความชั่ว ประพฤติดี มีเหตุผลที่อาจพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ และเป็นศาสนาแห่งความจริงแท้ โดยไม่จำกัดกาลเวลาแล้ว ศาสนานั้นเป็นศาสนาที่ดีที่สุด เพราะสามารถทำให้คนพ้นทุกข์ได้จริง และก็ต้องเป็นศาสนาที่ให้อิสรเสรีภาพแก่ศาสนิกในการที่จะพินิจพิจารณาด้วยปัญญามากที่สุดด้วย แต่ถ้าเราจะบอกว่า ศาสนาที่มีคนนับถือมากที่สุด จะต้องดีที่สุดเสมอไป ก็อาจจะบอกว่าโรงเรียนประชาบาลดีกว่ามหาวิทยาลัย เพราะเด็กโรงเรียนประชาบาล มีมากกว่านิสิต นักศึกษาใน มหาวิทยาลัยฉะนั้น

วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๐๗

๔. ปัญหาของ *นายรวย รมย์ละมุล* หมู่ที่ ๔ ตำบลทีมะพลา อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

ถาม – ผมอยากทราบว่า การตั้งศพบำเพ็ญกุศลของเมืองไทยเรานั้น มีขึ้นที่ไหนก่อนเป็นตัวอย่าง

และในการนิมนต์พระมาสวดอภิธรรม ที่เรียกว่าสวดหนึ่งเตียงหรือสองเตียง คือใช้พระสงฆ์สี่รูปเป็นหนึ่งเตียงนั้น ความหมายนี้หมายความว่าอย่างไร ใครเป็นผู้จัดทำขึ้นก่อน ? หรือมาจากลัทธิอะไร ? ถ้าจะใช้พระห้าหกรูปแล้วเรียกว่าหนึ่งเตียงจะได้หรือไม่ครับ ?

ตอบ – การตั้งศพบำเพ็ญกุศลของเมืองไทยนั้น เข้าใจว่าคงมีมานานแล้ว ตั้งแต่ไทยเรายังอยู่ตอนใต้ของประเทศจีน แต่ในสมัยนั้นพิธีกรรมต่าง ๆ ก็คงเป็นไปตามแบบจีน หรือตามแบบชาวพื้นเมืองทั่ว ๆ ไป ที่เขาเคารพนับถือผีสางเทวดานั่นแหละ เมื่อไทยเราอพยพลงมาทางใต้ ได้มีความสัมพันธ์กับมอญ พม่า เขมร ไทยเราก็คงรับเอาพิธีกรรมแบบพราหมณ์มาใช้ด้วย และเมื่อหันมานับถือพระพุทธศาสนาแล้ว ก็ปรับปรุงพิธีกรรมนั้นให้มาทางพุทธ การเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ดีขึ้นมาตามลำดับ นี่แหละที่เราถือว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชาติไทย

การนิมนต์พระสงฆ์ ๔ รูป ไปสวดหนึ่งเตียง หรือสองเตียง ก็คือสวดหนึ่งสำรับ หรือสองสำรับนั่นเอง เวลานิมนต์ไปสวดคงจะหาที่ที่เหมาะสมไม่ได้ ก็เลยจัดที่ให้นั่งบนเตียง ถ้าเป็นในวัดก็จัดให้นั่งบนอาสนสงฆ์ ถ้ามีสองสำรับ ก็ต้องจัดที่เป็นสองแห่ง จึงเรียกว่าสองเตียง ที่มีพระสวดเตียงละ ๔ รูป หรือสำรับละ ๔ รูปนั้น ก็โดยถือว่า ๔ รูปครบองค์สงฆ์พอดี ถ้ามากนักจะลำบาก เพราะตามปกติต้องใช้เวลาสวดนาน ถ้าหลายองค์นักอาจจะไม่สะดวกนี่อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง พระที่นิมนต์ไปสวดอภิธรรมนั้น เราก็ทราบแล้วว่า อภิธรรมนั้นเรื่องที่กล่าวถึง จิต ๑ เจตสิก ๑ รูป ๑ นิพพาน ๑ มี ๔ เรื่องด้วยกัน การนิมนต์พระไปสวด ๔ รูปก็เท่ากับปรมัตถธรรม ๔ อย่างดังกล่าวนั้น

แต่ที่จะบอกใครจัดทำขึ้นก่อนนั้น ก็ไม่ทราบเหมือนกัน เป็นแบบพุทธศาสนาล้วน ๆ ที่เราเอาอภิธรรมมาสวด ก็เพราะถือว่า อภิธรรมเป็นคัมภีร์

ที่ลึกซึ้งและสูงสุด ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงเทศนาโปรดพระพุทธมารดา

การที่จะใช้พระ ๕–๖ รูป เป็นหนึ่งเตียงนั้นไม่ปรากฏว่ามีใครใช้ ถ้าไปจัดเข้าก็คงได้ แต่คนอื่นเขาจะมองเราในแง่ใดนั้น เป็นเรื่องที่น่าคิดอยู่เหมือนกัน อย่าทำอะไรให้มันแปลกจากชาวโลกเขาแหละเป็นดี

วันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๐๗

๕. ปัญหาของ *นายรวย รมย์ละมุล* หมู่ที่ ๔ ตำบลท่ามะพลา อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

ถาม–ผมอยากทราบว่า สมณศักดิ์และพระราชาคณะสามัญ ชั้นราช ชั้นเทพ ชั้นธรรม ชั้นหิรัญบัฏ ชั้นสุพรรณบัฏ และสมเด็จพระสังฆราช แต่งตั้งขึ้นเมื่อครั้งไหน ? รัชกาลไหนเป็นผู้แต่งตั้ง? ตั้งแต่เมื่อไร ? คนไทยเราเป็นผู้จัดตั้งขึ้นเองหรือเลียนแบบมาจากไหน ?

ตอบ – เรื่องสมณศักดิ์นี้มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว เพียงแต่ว่าในสมัยสุโขทัยยังไม่มีพระที่ดำรงสมณศักดิ์มากนัก เพราะการพระพุทธศาสนาเพียงเพิ่งจะเริ่มต้น แต่ว่าในสมัยนั้นตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชมีแล้ว และพ่อขุนรามกำแหงนั่นเองได้ทรงแต่งตั้ง ส่วนพระราชาคณะชั้นอื่น ๆ นั้น เพิ่งจะมาจัดเป็นชั้น ๆ กันในสมัยกรุงศรีอยุธยานี่เอง และก็เป็นการที่ค่อยทำค่อยไป แม้แต่ตำแหน่งก็สับเปลี่ยนกันอยู่เสมอ และพอมาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ เรื่องสมณศักดิ์ก็ดูเป็นระเบียบยิ่งขึ้น แต่ก็ยังมีการปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติมเรื่อยมาจนกระทั่งทุกวันนี้

ในสมัยสุโขทัยนั้น เขาแบ่งคณะสงฆ์ออกเป็นฝ่ายขวา และฝ่ายซ้าย ฝ่ายขวามีพระมหาสวามีสังฆราชเป็นประธาน และมีพระครูบรมไตรโลก พระครูบาโชคและพระครูธรรมเสนา ฝ่ายซ้ายก็มีพระครูธรรมราชา พระครูญาณไตรโลก และพระครูญาณสิทธิ เป็นที่น่าสังเกตว่า สมณศักดิ์ในสมัยแรกนั้นมีตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชกับพระครูเท่านั้น

ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้มีการปรับปรุงสมณศักดิ์ใหม่ แทนที่จะมี ๒ ชั้น อย่างแบบสุโขทัยก็จัดเป็นสามชั้น คือ **พระครู** เป็นชั้นต้น ชั้นที่ ๒ หรือชั้นกลางเรียกว่า **สังฆราชาคณะ** คือเจ้าคณะเมืองหรือเจ้าคณะจังหวัดใหญ่ ๆ นั่นเอง ชั้นสูงสุดเรียกว่า สมเด็จพระสังฆราช ตอนนี้เพิ่มคำว่า สมเด็จ เข้าด้วยคงเพราะความติดต่อกับเขมรใกล้ชิดนั่นเอง จึงรับเอาคำว่า "สมเด็จ" มาใช้และชั้นกลางนี้เรียกว่า "สังฆราชาคณะ" นี่แหละที่ต่อมาเรียกให้สั้นเข้าเหลือเป็น "**พระราชาคณะ**" ไป นอกจากนั้นก็มีตำแหน่งราชทินนามคือ พระวันรัต พระพุฒาจารย์ และพระพุทธโฆษาจารย์ขึ้น ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชา ก็ว่าตั้งพระมหาเถรคันฉ่อง เป็น "สมเด็จพระอริยวงศญาณ ปริยัติ วราสังฆราชาธิบดี ศรีสมนุตมา ปริณายกติปิฎกธราจารย์ สฤษดิขัติยาสารสุนทร มหาคนฤศรอุดรราม คณะสังฆารามคามวาสี" สถิตอยู่ ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรวิหารพระอารามหลวง

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ตำแหน่งพระราชาคณะก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เช่นในสมัยพระเจ้าบรมโกศก็มี **พระอุบาลี พระอริยมุนี** ที่ไปประกาศพระศาสนาในลังกา ในสมัยพระเจ้าเอกทัศก็ส่ง **พระวิสุทธาจารย์ และ พระวรญาณมุนี** ไปเปลี่ยนพระอุบาลีกับพระอริยมุนี แต่พระอุบาลีถึงมรณภาพที่ลังกา จึงกลับมาแต่พระอริยมุนี เมื่อกลับมาแล้วท่านได้รับพระราชทานพระกรุณาโปรดแต่งตั้งเป็นสมเด็จพระสังฆราชมีราชทินนามว่า "**สมเด็จพระอริยวงศ์สังฆราชาธิบดี**" เป็นสมเด็จพระสังฆราชาที่มีราชทินนามเป็นครั้งแรก

การแต่งตั้งสมณศักดิ์นี้ เป็นการเลียนแบบมาจากลังกา แล้วเรามาเสริมแต่ง แก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นเรื่อยๆ จนในสมัยหลังๆ ก็แบ่งออกเป็นชั้นๆ ตั้งแต่ชั้นสามัญ จนถึงชั้นสมเด็จพระสังฆราชา

วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๗

๖. ปัญหาของ *นายรวย รมย์ละมุล* หมู่ที่ ๔ ตำบลท่ามะพลา อำเภอชุมพร

ถาม – ผมอยากทราบว่า ถ้าจะเปรียบเทียบพระราชาคณะ กับข้าราชการบรรดาศักดิ์ เช่น พระ พระยาจะเปรียบเทียบชั้นยศได้อย่างไร?

ตอบ – ถ้าจะเปรียบเทียบ พระราชาคณะกับ บรรดาศักดิ์ของข้าราชการ คงได้ดังนี้

พระราชาคณะชั้นสามัญเท่ากับบรรดาศักดิ์			ชั้น	ขุน
,,	ราช	,,	,,	หลวง
,,	เทพ	,,	,,	พระ
,,	ธรรม	,,	,,	พระยา
พระราชาคณะชั้นหิรัญบัฏเท่าบรรดาศักดิ์			ชั้น	เจ้าพระยา
,,	สุพรรณบัฏ	,,	,,	สมเด็จเจ้าพระยา

แต่สมณศักดิ์ของพระมีพิเศษกว่าบรรดาศักดิ์ ก็คือ พระราชาคณะทุกชั้นมีฐานานุศักดิ์ ตั้งฐานานุกรมได้ตั้งแต่ ๓ รูปขึ้นไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า เป็น

พระราชาคณะชั้นไหน ถ้าชั้นสามัญก็ตั้งได้ ๓ ตำแหน่ง คือ ปลัด สมุห์ และใบฎีกา ถ้าทางโลกผู้ที่จะตั้งปลัดได้ก็ต้องเป็นเจ้าทรงกลม เพราะฉะนั้นพระที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะนั้น เดิมเขาเรียกว่า "ท่านเจ้า" คือคล้าย ๆ กับว่าเป็นเจ้ายก ถ้าเป็นสมเด็จพระราชาคณะก็เรียกว่า "สมเด็จเจ้า" ดังนี้ นอกจากนั้น แม้พระราชาคณะชั้นสามัญจะเทียบกับบรรดาศักดิ์ก็เป็นชั้น ขุน แต่เขาเรียกกันว่า "เจ้าคุณ" ซึ่งทางโลกต้องเป็นพระยาพานทอง เขาจึงจะเรียก "เจ้าคุณ" จึงนับว่าทางฝ่ายพระได้รับยกย่องมากกว่าบรรดาศักดิ์ เป็นพิเศษ

นอกจากพระราชาคณะแล้ว ถ้าเป็นพระครูสัญญาบัตรก็คงเทียบได้กับ หมื่น พระครูประทวนคงพอเทียบได้กับ พัน, ทนาย กระมัง

วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๐๗

๗. ปัญหาของ *นายสมโภชน์ ลิมปเสนีย์* เลขที่ ๑๙๐/๑ ถนนสุริยวงศ์ อำเภอบางรัก พระนคร

ถาม – ผมอยากทราบว่า อะไรคือความสุขที่แท้จริงของมนุษย์

ตอบ – ก่อนอื่น จะต้อง จำกัดวง ที่จะตอบ เสียก่อนว่าในที่นี้ คำว่า "มนุษย์" หมายเอาแค่ไหนและ "ความสุข" คือความสุขชนิดใด ถ้า "มนุษย์" ในที่นี้หมายถึงผู้ที่เบื่อโลกจริง ๆ หรือมนุษย์ที่เป็นพระอริยบุคคลที่มีกิเลสเบาบาง ความสุขของมนุษย์ประเภทนี้ก็คือความพ้นจากกิเลสอาสวะทั้งปวง ทั้งนี้เพราะว่าตราบใดที่เรายังมีกิเลสอยู่ เราก็ต้องมีทุกข์อยู่ตราบนั้น แม้จะมีความสุขบ้าง ก็ไม่ใช่สุขแท้ เพราะเป็นสุขที่เจือด้วยทุกข์ เป็นสุขที่ไม่จีรังยั่งยืนอะไร

แต่ถ้าหากว่า คำว่า "มนุษย์" ในที่นี้หมายถึงคนทั่ว ๆ ไป ที่ยังมีกิเลสอยู่และก็ยังไม่ได้อยากไปนิพพานจริง ๆ แล้ว พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนไว้ว่า

ความสุขของมนุษย์ที่ยังครองเรือนอยู่นั้นมีอยู่ ๔ อย่างด้วยกัน คือ

๑. **สุขเกิดจากการมีทรัพย์** ในชีวิตของผู้ครองเรือนนั้น ความจนถือว่าเป็นทุกข์อย่างยิ่ง ถ้ามีเงินมีทอง มีบ้านอยู่ ก็ดูจะมีความสุขสมบูรณ์โดยแท้ เพราะเราถือว่าเงินบันดาลสิ่งต่าง ๆ ได้เป็นส่วนมาก

๒. **สุขเกิดจากการรู้จักใช้ทรัพย์** คนเราแม้จะมีทรัพย์มากเพียงใด ถ้าไม่รู้จักใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ก็จะหาความสุขไม่ได้ กลับกลายเป็นว่าทรัพย์นั้นทำให้เรามีทุกข์มากขึ้นเสียอีก เพราะต้องเป็นทุกข์ในการระวังรักษา เกรงว่าคนโน้น คนนี้จะมาลักขโมยไปเป็นต้น แต่ทั้งนี้ก็มิได้หมายความว่ามีเท่าไรแล้วใช้หมด ต้องรู้จักใช้ ต้องรู้ว่าอะไรควรอะไรไม่ควรด้วย

๓. **สุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้** ชีวิตของผู้ครองเรือนนั้นไม่มีอะไร ที่เป็นทุกข์และน่าหนักใจ เท่าเป็นหนี้เขาแน่ และการเป็นหนี้เขานั้น ทำให้จิตใจเรา

ต้องเป็นทุกข์เป็นกังวลต่อการที่จะต้องหาเงินส่งทั้งต้นและดอกเบี้ย ถ้าหากได้ไม่พอหรือไม่ทัน มันก็กลายเป็นดินพอกหางหมูขึ้นทุกที ชีวิตที่เต็มไปด้วยหนี้สินก็คล้ายๆ คนที่ตกอยู่ในที่จองจำฉะนั้น หาความสุขใจจริงๆ ไม่ได้เลย ร้อนอะไรมันจะเท่าร้อนหนี้ไม่มีแล้ว นี่ว่าสำหรับโลกๆ

๔. สุขเกิดจากการประกอบการงานที่ปราศจาก**โทษ** ถ้าผู้อยู่ครองเรือนเป็นผู้มีอาชีพการงาน ที่สุจริตทำก็ย่อมได้รับความสบายใจ ถ้าว่างงานก็เดือดร้อนหรือมีงานทำ แต่งานนั้นเป็นงานที่ทุจริตก็เดือดร้อนอีก เพราะจะต้องคอยหลบคอยซ่อนตัวอยู่ตลอดเวลาเกรงเขาจะจับได้เป็นต้น เพราะฉะนั้น ผู้ที่มีงานทำและงานนั้นเป็นงานที่สุจริต ไม่มีโทษ ย่อมมีความสุขใจไม่ต้องเดือดร้อน

ถ้าฆราวาสคนใด มีความสุขครบทั้ง ๔ อย่างนี้ย่อมชื่อว่า เป็นความสุขแท้สำหรับผู้ครองเรือน

วันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๐๗

๘. ปัญหาของ *นายอมรพันธ์ เหล่าไพโรจน์* เลขที่ ๓๒๕ กุฎีจีน ธนบุรี

ถาม – ผมอยากทราบว่า การสร้างเจดีย์ในประเทศไทยนี้ สร้างเป็นแบบเดียวกันทุกสมัยหรือเปล่าครับ ? เพราะเหตุใด ?

ตอบ – การสร้างพระเจดีย์ในประเทศไทยนั้น ก็มีผิดเพี้ยนกันไปบ้างตามยุคตามสมัย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลภายนอกที่เรารับเอาเข้ามาบ้าง หรือเพราะเราเกิดความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองขึ้น เราก็สร้างแบบของตัวเองบ้าง หรือบางทีพระเจดีย์นั้น เรามิได้สร้างเอง ผู้ที่มาสร้างไว้ก็ย่อมสร้างไปตามคตินิยมของตนบ้าง

พระเจดีย์ในเมืองไทย เราถือว่าที่ **นครปฐม** เป็นรุ่นเก่าที่สุด เป็นสถูปที่สร้างในสมัยทวาราวดี ก่อด้วยอิฐถือปูน ปั้นลายประกอบมีฐานทักษิณทำเป็นสี่เหลี่ยม องค์สถูปกลมเป็นทรงโอคว่ำ ยอดเตี้ย

พระเจดีย์สมัยศรีวิชัย ราว ๆ พ.ศ. ๑๒๐๐ มัก ทำเป็นมณฑปที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ยอดเป็นสถูป ดังเช่นพระมหาธาตุ เมืองไชยา เป็นต้น

สมัยลพบุรี ประมาณ พ.ศ. ๑๕๐๐ เจดีย์มีหลายแบบ หลักแห่งเจดีย์สถาน แก้ไขมณฑปมาทำเป็นพระปรางค์ อย่างเช่น วัดมหาธาตุ เมืองลพบุรี

สมัยเชียงแสน ประมาณ พ.ศ. ๑๖๐๐ บางแบบก็จำลองมาจากพระสถูปที่พุทธคยา ประเทศอินเดีย จะเห็นได้คือพระปรางค์ วัดเจ็ดยอด เชียงใหม่ แต่ในสมัยนี้ส่วนมากสร้างเป็นแบบลังกาเป็นพื้น จะมีสร้างแบบอื่นบ้าง อย่างเช่น เจดีย์พระยืน จังหวัดลำพูน ดูจะเป็นแบบอานันทเจดีย์ เมืองพุกาม ประเทศพม่า แต่ที่เป็นแบบไทย ๆ เราก็ดูสวยงามดี เช่นพระเจดีย์หลวง และพระสถูปพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ พระเจดีย์วัดสวนดอก พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน พระธาตุดอยสุเทพ และพระธาตุลำปางหลวงเป็นต้น ในสมัยนี้จะมีแปลกอยู่ก็คือพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม

พระเจดีย์แบบสุโขทัย มีฐานสี่เหลี่ยมสามชั้นตั้งซ้อนกันขึ้นไป แล้วถึงองค์เจดีย์เหลี่ยมยอดเป็นทรงข้าวบิณฑ์กลม เช่นพระเจดีย์กลางในวัดมหาธาตุสุโขทัย และที่เมืองอื่น ๆ ที่ใกล้เคียง และแบบนี้แหละ เข้าใจ ว่าเป็นแบบ พระเจดีย์ เหลี่ยม ที่วัดพระ-เชตุพน พระนครด้วย

สมัยอยุธยา พระเจดีย์ส่วนใหญ่สร้างตามแบบลังกา นอกจากนั้นก็สร้างตามแบบสุโขทัยบ้าง ถ่ายแบบปรางค์เขมรมาสร้างบ้าง เป็นเหลี่ยมย่อมุมเป็นไม้สิบสอง อย่างพระเจดีย์ศรีสุริโยทัยบ้าง เอาแบบพระเจดีย์เหลี่ยม อย่าง สุโขทัย มาแก้ไข เป็นทรวดทรงพระสถูปลังกา และทำเป็นเจดีย์ทรงเครื่องอาภรณ์อย่างพระเจดีย์ทองในวัดพระแก้วบ้าง

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ นิยมสร้างพระปรางค์กับพระเจดีย์เหลี่ยมเป็นพื้น ที่เด่นมากที่สุดก็คือพระปรางค์วัดอรุณ

วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๐๗

๙. ปัญหาของ *นายสมโภชน์ ลิมปเสนีย์* เลขที่ ๑๙๐/๑ ถนนสุริยวงศ์ อำเภอบางรัก พระนคร

ถาม – ผมอยากทราบคุณสมบัติของสงฆ์ ที่จะรับแต่งตั้ง เป็น สมเด็จพระสังฆราช ว่าจะต้อง มีคุณสมบัติอย่างไร ?

ตอบ – ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ ในหมวด ๑ ซึ่งเกี่ยวกับสมเด็จพระสังฆราช มีอยู่ ๕ มาตราด้วยกัน คือ

มาตรา ๗ พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๘ สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปรินายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ และทรงตราพระบัญชา สมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎพระธรรมวินัย และกฎมหาเถรสมาคม

มาตรา ๙ สมเด็จพระสังฆราช ทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการมหาเถรสมาคม

มาตรา ๑๐ ในเมื่อไม่มีสมเด็จพระสังฆราช ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษา ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในเมื่อสมเด็จพระสังฆราชจะไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่อาจทรงปฏิบัติหน้าที่ได้ สมเด็จพระสังฆราชจะได้ทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระราชาคณะรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน ถ้ามิได้ทรงแต่งตั้งไว้ ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในกรณีที่สมเด็จพระราชาคณะ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสรองลงมาโดยพรรษาตามลำดับปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศนามสมเด็จพระราชาคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรานี้ในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๑ สมเด็จพระสังฆราชพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) มรณภาพ

(๒) พ้นจากความเป็นภิกษุ

(๓) ลาออก

(๔) ทรงพระกรุณาโปรดให้ออก

จากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ในมาตราที่ ๑๐ ได้ระบุไว้ชัดว่า เมื่อสมเด็จพระสังฆราชไม่มีก็ให้สมเด็จพระราชาคณะที่มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษาเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ซึ่งก็เท่ากับบอกไว้โดยตรงแล้วว่า พระเถระที่จะได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราชขึ้น จะต้องเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่มีอาวุโสสูงสุดโดยพรรษา หรืออาจเป็นสมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งก็ได้

วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๐๗

๑๐. ปัญหาของ *นายวชิระ ดวงมณี* เลขที่ ๕๒๖/๑๑ ถนนอิสรภาพ อำเภอบางกอกใหญ่ ธนบุรี

ถาม – คนเราเกิดมาเพื่อตายใช่ไหมครับ ? ตายแล้วไปไหน ? จะต้องเกิดอีกไหมครับ ?

ตอบ – จะพูดว่าคนเราเกิดมาเพื่อตายก็ไม่ผิด เพราะว่าเมื่อเกิดมาแล้วก็จะต้องตายเป็นธรรมดา อย่าว่าแต่คนเลย แม้สัตว์อื่น ๆ ก็เช่นกันเกิดมาเพื่อตายกันทั้งนั้นแม้แต่สิ่งไม่มีชีวิต เมื่อเกิดมาแล้วก็ย่อมมีความเสื่อมสิ้นสลายไปในที่สุดด้วยกันทั้งสิ้น ปัญหาก็มีอยู่ว่าเรายังอยากเกิดต่อไปอีกหรือไม่ ในเมื่อรู้ว่าเมื่อเกิดมาแล้ว ก็หนีทุกข์ไม่พ้นด้วยกันทั้งนั้น และเมื่อเราไม่อยากเกิดมาอีก เราจะทำอย่างไรเล่าจึงจะไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

ในพระพุทธศาสนานั้น มิได้ยืนยันให้แน่นอนลงไปว่าตายไปแล้วจะต้องเกิดอีกหรือไม่ การที่จะเกิดอีกหรือไม่เกิดต่อไปนั้น ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย ถ้า

เหตุที่จะทำให้มันเกิด คืออวิชชาการไม่รู้แจ้ง ตัณหา ความทะยานอยาก และอุปาทาน ความยึดมั่นถือมั่น ยังมีอยู่ตราบใด ก็คงต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ตราบนั้น เช่นเดียวกับที่ดวงประทีปถ้ายังมีน้ำมันและไส้อยู่ตราบใด มันก็ยังคงลุกไหม้อยู่ตราบนั้น ถ้าหมดน้ำมันหมดไส้เมื่อใด มันก็จะดับเมื่อนั้น คนเราก็เช่นเดียวกัน ถ้าหากอวิชชาตัณหาอุปาทานที่เป็นเหตุให้คนต้องเกิดมีอยู่ คนเราก็ต้องเกิดอีก ถ้าหมดอวิชชา ตัณหา อุปาทาน ก็เลิกเกิด ดุจประทีปที่หมดน้ำมัน หมดไส้ย่อมดับไปฉะนั้น

ปัญหาที่ว่าตายแล้วไปไหนนั้น พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า คนบางพวกก็ไปเกิดเป็นมนุษย์ พวกที่ทำกรรมชั่วไว้ก็ตกนรก หรือไม่ก็เกิดในอบายภูมิ ผู้ที่ทำกรรมดีไว้มากก็เกิดในสวรรค์ ผู้หมดกิเลสอาสวะก็นิพพาน ไม่ต้องเกิดอีก การที่จะไปเกิดเป็นอะไรต่อไปนั้นจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับกรรม คือการ

กระทำของคนคนนั้น ซึ่งเรื่องนี้นับว่าสลับซับซ้อนและลึกซึ้งมากเรื่องหนึ่งในพระพุทธศาสนา

ในคัมภีร์อัฏฐสาลินี ท่านได้อธิบายไว้ว่า ด้วยอำนาจกามาพจรจิต คือจิตที่ยังข้องอยู่ในกามฝ่ายกุศล ทำให้ไปเกิดในสวรรค์และมนุษยโลก ด้วยอำนาจของกามาพจรจิตฝ่ายกุศลที่เป็นโลภจิต ทำให้เกิดเป็นเปรตและอสุรกาย ถ้าเป็นโทสจิตจะไปเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ถ้าเป็นโมหจิตจะไปเกิดในนรกดังนี้

วันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๐๗

๑๑. ปัญหาของ *นายวชิระ ทองมณี* เลขที่ ๕๖๒/๑๑ ถนนอิสรภาพ อำเภอบางกอกใหญ่ ธนบุรี

ถาม – ผมอยากทราบว่า ศาสนาคืออะไร? เพราะเหตุใดจึงต้องให้คนนับถือ? ถ้าคนไม่นับถือศาสนาทำไมจึงถูกเรียกว่า คนนอกศาสนา?

ตอบ – ศาสนา คือคำสอนซึ่งจำต้องมีศาสดา คือเจ้าของศาสนา ศาสนาบางทีก็เป็นทั้งคำสั่ง และคำสอนหลักอันสำคัญของศาสนาคือ สอนให้คนละความชั่ว ประพฤติความดี แต่เฉพาะพระพุทธศาสนามีหลักการพิเศษอีกข้อหนึ่งคือ สอนให้ชำระจิตใจให้หมดจดจากกิเลส ซึ่งเป็นเหตุทำให้จิตใจเศร้าหมอง เพราะฉะนั้นศาสนาจึงนับว่าเป็นหลักใจอันสำคัญยิ่ง คนเราถ้าขาดหลักใจเสียแล้ว ก็เหมือนตึกที่ขาดการวางรากฐานให้มั่นคงซึ่งอาจยุบหรือพังลงมาเมื่อใดก็ได้ หรือเปรียบเสมือนเรือที่ไม่มีหางเสือ หรือไม่มีกัปตันคอยควบคุม เรือนั้นย่อมลอยละล่องไปตามยถากรรม เมื่อมีลมพายุหรือคลื่นมาก ๆ อาจจะถึงความอับปางได้ง่าย หรือแม้ไม่อับปางก็อาจไปสู่จุดหมายปลายทางไม่ได้ เรือย่อมมีกัปตันหรือหางเสือเป็นสำคัญฉันใด ชีวิตของคนเราก็ต้องมีศาสนาเป็นหลักฉันนั้น เพราะฉะนั้น คนทุกคน จึงควร มีศาสนา เป็น เครื่องยึดเหนี่ยว ศาสนาเป็นเสมือนยาที่รักษาโรคใจ ร่างกายเรา เวลาถึงคราวเจ็บไข้ได้ป่วย ก็จำต้องพึ่งพา

อาศัยหมออาศัยยาช่วยบำบัด แต่โรคทางใจนั้นยารักษาไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องใช้ยาคือศาสนา หรือธรรมะช่วยในการรักษา

คนที่ไม่มีศาสนา หรือไม่นับถือศาสนาใด ๆ เลย เขาเรียกว่า คนนอกศาสนาเพราะอยู่วงนอกของศาสนา นี่เป็นเรื่องของมนุษย์ทั่ว ๆ ไป แต่ถ้าเราได้รู้ความจริงเสียแล้วจะบอกว่าเราไม่ได้นับถือศาสนาใด ๆ ก็ได้ แต่ก็ยังต้องเคารพนับถือตัวความจริงนั้นอยู่ อย่างเช่น พระพุทธเจ้า พระองค์ก็มิได้นับถือพุทธศาสนา หรือศาสนาพราหมณ์ แต่พระองค์ก็ทรงนับถือเคารพธรรม อันได้แก่ความจริง จะว่าพระองค์เป็นคนนอกศาสนาก็ไม่ได้ เพราะพระองค์เป็นผู้เข้าถึงธรรม เข้าถึงสัจธรรมแล้ว พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ก่อนที่จะปรินิพพาน โดยขอให้พวกเราเป็นผู้มีธรรมเป็นที่พึ่ง อย่าได้มีสิ่งอื่นหรือผู้อื่นเป็นที่พึ่งเลยเพราะธรรมเท่านั้นที่จะทำให้เราเป็นผู้ประสบซึ่งความสุข ความสงบที่แท้จริงได้

ถ้าพูดอีกแง่หนึ่ง การที่คนเราต้องยึดศาสนาใดศาสนาหนึ่งเป็นหลัก ก็เช่นเดียวกับที่คนเราจะต้องถือสัญชาติใดสัญชาติหนึ่งนั่นเอง ความจริงก็เป็นเรื่องของกิเลสโดยแท้ เพราะความยึดมั่นนั้นเป็นอุปาทาน เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ได้เหมือนกัน

วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๐๗

๑๒. ปัญหาของ *นายทวี วัฒนานุสรณ์* บ้านวังปริง ตำบลพังลา จังหวัดสงขลา

ถาม – ผมอยากทราบว่า ผี เปรต เทวดา และพระ-พรหม มีจริงหรือไม่? และมีอะไรเป็นข้อสังเกตว่ามีจริงหรือไม่มีครับ?

ตอบ – ตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว ถือว่า ผี เปรต เทวดา และพรหม มีจริง เป็นสัตว์พวก โอปปาติกะ คือเกิดผุดขึ้นมาเป็นหนุ่มเป็นสาวเลยทีเดียว แต่ว่า

เป็นกายทิพย์หรือเรียกตามภาษาบาลีว่า เป็น**อทิส-สมานกาย** แปลว่า เป็นผู้มีกายไม่ปรากฏ หรือมองไม่เห็นด้วยตาเปล่าคือด้วยตาธรรมดา จะเห็นได้ก็ด้วยทิพยจักษุ หรือตาทิพย์เท่านั้น

ที่เราเรียกกันว่าผี ๆ นั้น เราเรียกสิ่งที่ไม่มีรูปร่างปรากฏอยู่ให้เห็นได้ บางทีเราก็เรียกเปรตว่าเป็นผี บางทีถูกเทวดาหลอกเอาอย่างมีปรากฏอยู่ในหนังสืออรรถกถาธรรมบท ว่าที่พระไปธุดงค์ในป่าถูกเทวดาสำแดงร่างวิกลวิการต่าง ๆ หลอก ก็คิดว่าผีหลอก ความจริงก็คือเทวดาหลอก แต่ท่านไม่ทราบว่าเทวดาก็เลยคิดว่าเป็นปิศาจหรือผีหลอกเอา พระพรหมก็เป็นประเภทเดียวกับเทวดา เพียงแต่ว่าอยู่ในพรหมโลกสูงขึ้นไปอีก ก็มีร่างไม่ปรากฏให้เห็นด้วยตาเปล่าได้ จัดเป็นอทิสสมานกายเหมือนกัน

เรื่องของสิ่งที่มองไม่เห็นนั้น พูดกันยาก เราจะว่าเราไม่เชื่อก็ไม่ได้ เพราะสิ่งที่เรามองไม่เห็นเพียงแต่คนอื่นบอกหรือเล่าให้ฟัง แล้วเราเชื่อก็มีมากมาย

อย่างเช่นเชื้อโรค เชื้อไวรัส เราก็มองไม่เห็น แต่ก็เชื่อครู เราเกิดเมื่อไรเราก็ไม่ทราบ แต่เราก็เชื่อบิดามารดา เพราะท่านเป็นบุคคลที่ควรเชื่อ ในเรื่องโอปปาติกะนี้ก็เช่นเดียวกัน ถ้าเราเชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีจริง เป็นผู้ตรัสรู้จริง ก็ควรเชื่อพระองค์ท่าน เช่นเดียวกับที่เราเชื่อบิดามารดาฉะนั้น เพราะพระองค์คงไม่หลอกเราแน่ ในทางพระพุทธศาสนา ถ้าใครไม่เชื่อว่าสัตว์ชนิดโอปปาติกะมีจริง พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นมิจฉาทิฏฐิบุคคลเอาทีเดียว

วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๐๗

๑๓. ปัญหาของ *นางสาวสงบ ชูไกรไทย* นิคมสร้างตนเอง ซอย ๑๑ สายโท อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ถาม – ดิฉันอยากทราบว่า พระที่ทำผ้ายันต์ พระเครื่องปลุกเสก หรือรูปหลวงพ่อองค์นั้นองค์นี้

แล้วทำการจำหน่าย เช่นนี้เป็นการผิดวินัยหรือไม่ ?

ตอบ – ถ้าหากการกระทำเช่นนั้น เป็นไปในรูปการค้าส่วนตัว ก็ต้องผิดวินัยแน่นอน แต่ถ้าเป็นเรื่องของส่วนรวม เช่น เพื่อรวบรวมเงินบูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอารามเป็นต้น อย่างนี้ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง เพราะเป็นเรื่องของวัด เป็นเรื่องของสงฆ์ ไม่ใช่เรื่องของบุคคล และวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ส่วนรวม มิใช่เพื่อเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว อย่างนี้ก็ไม่เป็นไร นอกจากนั้น ท่านก็ใช้กัปปิยโวหาร หมายถึงคำพูดที่เหมาะสำหรับพระว่า เป็นการสมนาคุณ มิใช่เป็นการซื้อขาย เช่นถ้าหากใครบริจาคเงินตั้งแต่ ๕ บาทขึ้นไป ทางวัดจะสมนาคุณด้วยพระพุทธรูปหนึ่งองค์หรือแหวนหนึ่งวงเป็นต้น แต่ถ้าหากว่าเป็นการจำหน่าย แม้สงฆ์ทำเองก็ไม่ควร เพราะเป็นไปในรูปการค้า แต่ถ้าไม่กำหนดอัตราไว้เลย บางทีสร้างพระหรือแหวน ฯลฯ ขึ้น เพื่อหวังจะรวบรวมเงินสร้าง

วัดวาอาราม วิหาร ศาลาการเปรียญต่างๆ เมื่อใครมาบริจาคเท่าไรก็ให้เหมือนกันหมด บางทีอาจได้เงินน้อยไป หรือบางทีอาจไม่คุ้มทุนก็ได้ ดังนั้นท่านจึงกำหนดอัตราไว้ตามความเหมาะสม และมีอัตราต่างๆ กัน

วันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๐๗

๑๔. ปัญหาของ *นายอมรพันธ์ เหล่าไพโรจน์* เลขที่ ๓๒๕ กุฎีจีน ธนบุรี

ถาม – การที่หนังสือวรรณคดี หรือหนังสือโบราณกล่าวว่า พระพุทธเจ้าขึ้นไปเปล่งรัศมีอยู่เหนือต้นไม้นั้น เป็นความจริงหรือเปล่า? ถ้าไม่เป็นความจริง เหตุใดจึงกล่าวเช่นนั้น?

ตอบ – เรื่องนี้มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์เพื่อข่มพวกเดียรถีย์ คือพวกนอกศาสนานั่นเอง ใน

การแสดงยมกปาฏิหาริย์นั้น ปรากฏว่าพระองค์ได้ทรงแสดงเหนือต้นมะม่วง ชื่อคัณฑามพฤกษ์ เพราะฉะนั้นเรื่องที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดี หรือหนังสือโบราณดังกล่าวนั้น จึงมีปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางศาสนาจริง

เรื่องของการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์นั้น เป็นเรื่องเกินวิสัยของพวกเราที่เป็นปุถุชน แต่ตามหลักวิชาแล้วผู้ที่สามารถทำจิตใจให้สมาธิ จนกระทั่งได้ฌานต่าง ๆ และอภิญญาแล้วก็สามารถแสดงฤทธิ์ได้ต่าง ๆ เช่น ได้ตาทิพย์ หูทิพย์ กำหนดใจผู้อื่นได้ตลอดจนการหายตัว เป็นต้น ถึงกระนั้นพระพุทธเจ้าเองก็ไม่ทรงสนับสนุนให้พระแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ทั้ง ๆ ที่อาจแสดงได้ก็ตาม ทั้งนี้ก็เพราะพระพุทธเจ้าต้องการ ให้คนมา เลื่อมใสใน พระพุทธศาสนา ด้วยปัญญา ไม่ใช่ด้วยศรัทธาอย่างงมงาย ดังนั้นพระองค์จึงทรงยกย่องอนุศาสนีปาฏิหาริย์ คือการอบรมสั่งสอนเป็นอัศจรรย์ได้มากกว่า คือสามารถแนะนำให้คนเข้าใจเชื่อถือ และปฏิบัติตามธรรมะได้

วันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๐๗

๑๕. ปัญหาของ *นายทองใบ จันทร์ทองสุข* โรงเรียนวัดบางปิ้ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

ถาม – สุรา หรือเรียกกันตามภาษาชาวบ้านว่า เหล้า ใคร ๆ ก็พูดกันว่ามีแต่โทษ แม้ทางศาสนาก็ห้ามดื่ม แต่เหตุใดคนส่วนมาก ผมคิดว่าเกือบ ๘๐ % ของประชากรเมืองไทย จึงนิยมดื่มกันมาก?

ตอบ – สุรานั้นในทางพุทธศาสนาถือว่าเป็นอบายมุข เพราะเป็นทางที่จะนำไปสู่ความเสื่อม ความหายนะ มีโทษมาก เพราะนอกจากจะต้องเสียทรัพย์แล้วยังมีผลทางที่ไม่ดีติดตามมาอีก เช่นถ้าดื่มมาก ๆ ทำให้หมดความละอาย ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทเป็นต้น แต่โทษของสุราที่สำคัญยิ่งอีกอย่างหนึ่งก็คือก่อให้เกิดโรคภัยนานาประการ และเป็นการบั่นทอนสติปัญญาด้วย โดยอย่างนี้เป็นโทษที่มองไม่ค่อยเห็น ทั้ง ๆ ที่มีโทษมาก อย่างเช่นอาจทำให้เกิดโรคขัดตามข้อ

โรคเมื่อยขบ โรคแน่น จุกเสียด อ้วก อ่อนเพลีย นอนไม่หลับ เบื่ออาหาร ฯลฯ แล้วยังทำให้กะเพาะอาหารและลำไส้อักเสบ ทำให้มือสั่น ตามัวและบอด ทำให้กลายเป็นคนวิกลจริต บ้าพิษสุรา ทำให้ชีพจรเต้นไม่สม่ำเสมอ และสุดท้าย อาจหมดสติทำให้เป็นโรคเบาหวาน ปวดข้อ และเป็นโรคตับแข็ง เป็นต้น ถ้าหากมองเห็นโทษต่าง ๆ เหล่านี้จริง ๆ แล้ว อาจทำให้เกิดความกลัวไม่กล้าดื่มสุราก็ได้ นอกจากนั้นอาชญากรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่ก็มีสุราเป็นมูลเหตุ โดยเฉพาะแล้วเกิดเพราะสุราเป็นเหตุกว่า ๗๐ %

เพราะเหตุที่คนไม่ค่อยทราบโทษของสุราอย่างนี้แหละ จึงทำให้คนยังดื่มสุราอยู่ทั่วบ้านทั่วเมือง เพียงแต่บอกว่าดื่มสุราแล้วตายไปจะตกนรกทองแดงอะไรแบบนี้ดูไม่ได้ผลเลย ถ้าบอกว่าจะตกนรกในปัจจุบันเพราะโรคภัยไข้เจ็บ หรืออาจต้องติดคุกตะรางดูจะได้ผลมากกว่า

ประการที่สำคัญที่สุดก็คือ เรื่องของการทำชั่วนั้น คนที่มีกิเลสอยู่มักทำตามได้ง่าย คล้าย ๆ ว่ายตามน้ำหรือลงจากภูเขาฉะนั้น ส่วนการทำความดีคล้าย ๆ กับการขึ้นภูเขาหรือว่ายทวนน้ำ ต้องเหน็ดเหนื่อยมาก เพราะต้องต่อสู้กับกิเลสอย่างมาก ความจริงไม่เพียงดื่มสุราเท่านั้น แม้ความชั่วอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่คนรู้ว่าไม่ดี แต่ก็ยังทำอยู่ก็ยังมีอีกมากมายนัก ทั้งนี้ก็เพราะว่าเรายังอบรมในด้านความดีน้อยไป จิตใจยังไม่ทราบซึ้งในธรรมอย่างเพียงพอนั่นเอง.

ข้อที่บุตรต้องปฏิบัติ

(ด้วยความเอื้อเฟื้อจาก นายพวง เมืองสมบูรณ์)

เมื่อมารดา บิดา ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เราต้องเลี้ยงท่านตอบแทนในเวลาท่านชรา คือในเวลาที่มารดา บิดา แก่เฒ่า บุตรต้องเลี้ยงด้วย ข้าว ปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่มทุกอย่าง ตลอดจนล้างเท้าให้ อาบน้ำให้เป็นที่สุด มารดา บิดา ได้เลี้ยงบุตรมาอย่างใด บุตรควรเลี้ยงตอบแทนอย่างนั้น มารดา บิดาเลี้ยงบุตรมาด้วยความเมตตากรุณาอย่างยิ่ง แม้แต่อุจจาระท่านก็ล้างได้ เช็ดได้ ท่านอาบน้ำให้ ป้อนข้าวให้ ปัดที่อยู่ ปูที่นอนให้ ท่านทำทุกสิ่งทุกอย่างฉันใดบุตรธิดา ก็ควรเลี้ยงท่าน ตอบแทนฉันนั้น เมื่อไม่มีคนทำแทนตนตนต้องทำทุกอย่าง ควรทำให้เหมือนกับท่านเลี้ยงเรามาด้วยความกตัญญู จึงจะเป็นการดี คำว่า ทำกิจของท่าน คือเวลาที่ท่านยังไม่แก่เฒ่ายังพอทำงานได้อยู่นั้น บุตรต้องช่วยการงาน

ท่านทุกอย่าง เริ่มแต่ช่วยตักน้ำ ปัดกวาด เช็ดถู ซักฟอกเสื้อผ้า หุงข้าวทำอาหาร เป็นต้น เมื่อบุตรมีสามีภรรยาไปแล้ว ก็ควรหาโอกาสมาช่วยการงานของมารดา บิดา ให้จงได้ เพราะว่าเมื่อบุตรยังเป็นเด็กอยู่ การงานอันใดของบุตร มารดา บิดา ก็ทำให้ทั้งนั้น เช่นบุตรซักผ้า รีดผ้าไม่เป็น มารดา บิดาก็ทำให้ เครื่องใช้ เครื่องแต่งตัวต่าง ๆ ของบุตร มารดา บิดา ก็ทำให้ หาให้ทั้งนั้น สำหรับธรรมเนียมในประเทศของเราย่อมมีการบวช การแต่งงาน ซึ่งเป็นงานของบุตร งานใหญ่ทั้งสองอย่างนี้ มารดาบิดา ก็ทำให้ เพราะฉะนั้นจึงควรที่บุตรทั้งหลายจงนึกถึงข้อนี้ให้มาก

คำว่าเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่านนั้น คือเมื่อมารดา บิดาถึงแก่กรรมไปแล้วก็ต้องทำบุญถวายทานแด่พระภิกษุสงฆ์ แล้วยกส่วนบุญให้แก่ท่านด้วยคำว่า ขอบุญกุศลจงมีแด่

มารดา บิดาของข้าพเจ้า ขอจงให้มารดา บิดา ของข้าพเจ้ามีความสุขสบาย

คำว่า **บุพพการี** บุคคลที่กระทำอุปการะก่อนนั้น ได้แก่บุคคลผู้ทำคุณก่อน คือบิดา มารดา ครู, อาจารย์

คำว่า **กตัญญูกตเวที** บุคคลผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้ว และตอบแทนนั้น ได้แก่บุคคลผู้รับบุญคุณของผู้อื่น แล้วตอบแทน

> **บุพพการี** หาได้ยากนั้น ได้แก่มารดา บิดา
>
> **กตัญญูกตเวที** หาได้ยากนั้น ได้แก่บุตรที่ดี หรืออาจารย์กับศิษย์ก็เหมือนกัน

□

การใช้อาราธนาศีล และอาราธนาธรรม

คำอาราธนาศีล ๕

มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสะ-ระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัต-ถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

ใช้อาราธนา เพื่อขอศีลจากพระในเวลาท่านจะเทศน์ หรือในเวลาท่านจะสวดมนต์ หรือในเวลาท่านจะสวดอภิธรรม

คำอาราธนาพระปริตต์

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา สัพพะทุกขะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา สัพพะภะยะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา สัพพะโรคะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง

ใช้อาราธนาพระในเวลาเจริญพระพุทธมนต์

คำอาราธนาธรรม

พรหมา จะ โลกาธิปะติ สะหัมปะติ กัตอัญ-ชะลีอันธิวะรัง อะยาจะถะ สันตีธะ สัตตาปปะระชัก-ขะชาติกา เทเสตุ ธัมมัง อะนุกัมปิมังปะชัง

ใช้อาราธนาพระในเวลาท่านจะเทศน์ หรือในเวลาท่านจะสวดอภิธรรม

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ

บางซื่อ พระนคร โทร. 46493

นาวาอากาศเอก อุดม อังสวานนท์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

พ.ศ. ๒๕๐๘